

SOKOLOVSKO Č.1 2021

Bazén po dokončení v roce 1973. (viz článek na str. 28)

Bazén s přístavbou, rok 2021. (viz článek na str. 28)

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí

Obsah:

Menšinový učitel Alois Hajer (Radek Aubrecht).....	2
Emanuel Kohlert-Breinl: zapomenutá osobnost kraslických dějin (Filip Beneš).....	4
„Pádesáte štyry věder vína“. Zajímavý doklad obchodních vztahů raně novověkého Falknova s moravskou Nosislaví (Jan Boukal)	7
Zdravotnická zařízení v okresní nemocnici ve Falknově (Sokolově) v roce 1917 (Marianna Frečerová)	8
Březen 1968 v Sokolově (Jiří Klůč)	18
„MIPAL“ – lidové vozítko z Kraslic (Stanislav Meisl).....	22
Jurij Moravec, odsouzen za chování otce (Klára Pösingerová)	25
Krytý bazén v Sokolově (Jan Rund)	28
Transporty do Lodže (Helena Kavková).....	34

Titulní strana: Nemocnice v roce 2021. (viz
článek na str. 8)

Slovo redakce

Příroda na Sokolovsku se zotavuje?

Před týdnem jsem se byl projít po cyklostezce do Královského Poříčí a po nějakých 300 m jsem si na břehu všiml podivně pokáceného stromu. Pod čouhajícím pařezem vypadajícím jako tlustý špaček tužky bylo pole velkých třísek, strom byl evidentně přehryzá. Je to neklamná známka přítomnosti bobra evropského. O přírodu se zajímám od dětství, a tak podobné objevy vnímám dosti citlivě. Například bobra jsem považoval za něco tak exotického, že se s ním v běžném životě u nás nemůžu nikdy potkat. Podobně, jako je jeřáb stěhovavý, kterého jsem před rokem zahlédl na poli u Starého Sedla, nebo jako jsou dnes již mnohé páry potápky roháče na jezeře Medard. Jeden můj známý potvrdil výskyt vydry v areálu zdraví na Ovčárně. Mezi podobné objevy zařazuji i tisícíhlavá hejna lysky černé, která se houfují na Medardu, nebo stejně velká hejna husí táhnoucí na podzim nad naší krajinou. Doufám a věřím, že je to neklamná známka postupně se zlepšujícího životního prostředí na Sokolovsku a nejenom na něm. Je to dáno společenským tlakem na snižování emisí, ale vyhráno ještě ani zdaleka není. I poučený laik si musel v posledních dekáдах všimnout dramatického úbytku hmyzu z naší přírody. Hmyz je nejpočetnější živočišná třída na světě a je významným indikátorem čistoty prostředí. Bez hmyzu nebudou ptáci, nebude úroda. Jsem pamětník toho, kdy kvetoucí stromy doslova hučely záplavou včel či potkat množství pestrobarevných motýlů nebyla žádná vzácnost. Naučil jsem se znát nejednoho brouka a vloni jsem doma v kompostu objevil dva exempláře vzácného nosorožka kapucinka. Že by to byla předzvěst zlepšení i v tomto směru?!

M. Makovička

SOKOLOVSKO Časopis obyvatel a přátel Sokolovska
Ročník 12, číslo 1 / 2021
Vydává: MAS Sokolovsko, o. p. s.
Editor: Ing. Miroslav Makovička
Redakce: v.bruzenak@seznam.cz
Údaje o distribuci: <http://mas-sokolovsko.eu>

Výkonný redaktor: PhDr. Vladimír Bružeňák
Redakční rada: Ing. Miroslav Makovička,
PhDr. Vladimír Bružeňák, Ing. Michael Rund

Registrační číslo: MK ČR. 19466
Za obsah příspěvků zodpovídají autoři.

Menšinový učitel Alois Hajer

Zrod samostatného Československa přinesl i vznik českých menšinových škol v majoritně německém pohraničí našeho státu. Počátek, vývoj a zánik těchto škol byl již popsán v řadě článků, studií, knih a vysokoškolských prací, a to platí i pro sokolovský region. Trochu stranou badatelské a publikační aktivity však zůstávají představitelé tohoto fenoménu, a to menšinoví učitelé, jejichž životní osudy je často složité rekonstruovat zejména kvůli častému přechodu z jedné menšinové školy na jinou a rychlému konci menšinového školství v důsledku ztráty čs. pohraničí po Mnichovu 1938, kdy tito pedagogové odešli do vnitrozemí a většina z nich se po válce již do pohraničí logicky nevrátila. Jedním z neprávem pozapomenutých je i Alois Hajer, který část své pedagogické dráhy spojil s Bochovem na Karlovarsku a Falknovem nad Ohří, dnešním Sokolovem, a byl také jednou z ústředních postav Výspy, unikátního časopisu pro mládež, který přesně před 90 lety začali vydávat falknovští učitelé.

Alois Hajer se narodil 29. května 1899 v Novém Bydžově jako nejstarší z pěti dětí Vojtěcha Hajera a Aloisie Hajerové, rozené Košařové, kteří uzavřeli sňatek v Praze 24. listopadu 1900. Vojtěch Hajer pracoval jako četník, později jako vrátný v pivovaru, a rodina se často stěhovala. Školní docházku proto Alois Hajer zahájil na obecné škole v Bohutíně, dnes okres Šumperk, kterou dokončil roku 1910. Následovalo přestěhování do Příbrami. Zatímco Aloisovy tři sestry studovaly obchodní školu, on a jeho bratr Karel nastoupili na tamní reálku, kterou však dokončil pouze mladší z bratrů, aby se později stal ministerským úředníkem. Alois Hajer se totiž rozhodl pro pedagogickou dráhu, a proto po čtyřech třídách reálky nastoupil na příbramský učitelský ústav. Již po dvou letech však přešel na obdobný ústav v Plzni, kde roku 1918 úspěšně odmaturoval.

Protože byl Hajer kvůli srdeční vadě zproštěn vojenské služby, mohl okamžitě zahájit svou pedagogickou dráhu. Po dvou ročních působeních na plzeňských obecních školách zamířil jako zatímní učitel do Štěnovic, které se nachází nedaleko západočeské metropole a kde na tamní obecné škole učil v letech 1920–1924. Následně byl přeložen na českou menšinovou obecnou školu v Bochově u Karlových Varů, kde strávil dalších pět let a získal zde i učitelskou definitivu

Odtud zamířil na českou obecnou a měšťanskou školu ve Falknově nad Ohří, kde působil jako zatímní a posléze i definitivní odborný učitel šest let. Dne 25. července 1935 se na Staroměstské radnici v Praze oženil s tamní rodačkou Růženou Půtovou, dcerou Kateřiny a Petra Půtových. Hajerova novomanželka byla taktéž učitelkou, dokonce získala doktorát z přírodních věd a později působila na dívčích gymnáziích. Na základě dost těžko pochopitelného úředního rozhodnutí však byla krátce po svatbě přeložena na školu v slovenské Nitře a manželé proto žili čtyři roky prakticky odloučení. I to je možná jeden z důvodů, proč zůstal jejich vztah bezdětný.

Alois Hajer

Další důležitou událostí roku 1935 byl pro Hajera odchod z Falknova na chlapeckou měšťanskou školu do Trnovan u Teplic. Již ale o pouhé dva roky později přešel jako řídící učitel na státní obecnou a měšťanskou školu do Bezručic. Ani toto působení nemělo dlouhého trvání, protože obec patřila do území, které bylo nuceno Československo odstoupit na základě dohody z Mnichova a Hajer byl svědkem toho, jak Bezručice 3. října 1938 obsadila skupina ordnerů a fakticky tím ukončila i existenci tamní české školy. Do školní kroniky Hajer zapsal toto: „*Tiha, která zvláště na nás, kteří jsme žili v pohraničí, dolehla, je tak veliká, že snášet ji jest téměř nad lidské síly. Národní katastrofa, nad níž byla snad horší jen Bílá hora, nesmí však zlomit síly národa za žádných okolností!*“

Po nuceném odchodu do vnitrozemí je Hajer v prosinci 1938 jmenován učitelem a zatímčným ředitelem střední školy ve Smečně nedaleko Kladna, kde působil pouze krátce, a to do února 1939, kdy byl přeložen jako zatímční ředitel na jednu z chlapeckých měšťanských škol v Plzni, tedy do města svých studií, se kterým spojil prakticky celý zbytek svého života. Již o pouhé tři týdny později, tedy na začátku března 1939 je však opět přeložen, tentokrát na jednu z plzeňských dívčích měšťanských škol, na které prožil těžké protektorátní časy. Konec války a osvobození republiky znamená pro Hajera opět poměrně rychlé změny zaměstnavatele: po ročním učitelování na další měšťanské škole v Plzni přešel na reálné gymnázium na Mikulášském náměstí.

Roku 1947 se však Hajer vrátil do pohraničí: k 1. září byl jmenován okresním školním inspektorem pro Falknovsko a pro reorganizaci okresů od 1. května 1948 do léta 1949 zastával tuto funkci pro Planou u Mariánských Lázní. Jedním z jeho hlavních úkolů bylo znovuvybudování školské sítě, která se během pár let kompletně rozpadla. České školy zanikly roku 1938 a německé vzdělávací ústavy ukončily existenci s koncem války a následným vysídlením drtivé většiny německy hovořícího obyvatelstva z Československa. Návrat menšinového učitele do pohraničí, které důvěrně znal, nebyl ojedinělý. Pripomeňme, že ve stejné době se do Chebu, kde byl v letech 1931-1938 ředitelem české školy vrátil v roli ministerského zmocněnce Václav Junek. Do Karlových Varů zamířil v roli inspektora pro změnu další Hajerův bývalý kolega z falknovské školy Jaroslav Ondříček.

Po splnění zadaného úkolu se Alois Hajer přesunul zpět do Plzně-Doubravky, kde pracoval pár měsíců jako odborný učitel na 15. střední škole a následně rok na 16. střední škole, aby se na 15. střední školu vrátil od září 1950 jako její ředitel. Po komunistické reorganizaci školství vykonával od roku 1953 posledních pět let své pedagogické kariéry funkci zástupce ředitele na nově vytvořené 3. jedenáctileté škole v Plzni-Doubravce.

Výkon těchto řídicích funkcí mu byl do značné míry umožněn kvůli vstupu do KSČ v lednu 1948, tedy během jeho druhého působení ve Falknově. V jeho personálním spisu lze také najít krátký posudek, který ho charakterizuje takto: „*Na pracovišti přesný, puntičkářský, až byrokratický. Školu vede politicky dobře. Jeho škola má jako celek výchovné a vyučovací výsledky velmi dobré. Jako ředitel školy se osvědčil.*“

Zpět ale k Hajerovu vztahu k našemu regionu. V určitých ohledech byl Alois Hajer typickým učitelem meziválečných českých menšinových škol. Do pohraničí přišel jako svobodný, mladý a málo zkušený pedagog a často měnil místo výkonu své profese. Stejně jako řada dalších menšinových učitelů byl velmi angažovaným člověkem, který věnoval značnou část mimoškolního času rozvoji kulturního a společenského života české menšiny a práci s dětmi. Byl jednatelem Národní jednoty severočeské, Národní jednoty pošumavské a Českého okresního osvětového sboru či tajemníkem České okresní péče o mládež. Vedle toho byl dopisovatelem týdeníku Chebské hlasy a občasné přispíval do Školských zpráv, nízkonákladového informačního věstníku karlovarského a později plzeňského školního inspektorátu. Zde publikoval např. článek „Sociologický výzkum žactva na měšťanské škole ve Falknově nad Ohří“. Sic nemůže tento „výzkum“ splnit z dnešního pohledu prakticky vůbec žádné základní metodologické principy sociologických výzkumů, poskytuje nám však zajímavé statistické odpovědi na otázky typu, jak často se žáci koupou v teplé vodě či s kolika dalšími osobami spí v místnosti.

Naprosto klíčovou roli sehrál Alois Hajer při v úvodu článku zmíněném vydávání časopisu Výspa. Vlastivědný měsíčník byl určen „české mládeži zněmčeného Podkrusnohoří a západu země české“, jak se pravitelo v podtitulu. Jeho první číslo vyšlo v lednu 1931 a časopis zanikl v červnu 1934. Vedle vlastivědných

článků přinášela Výspa básničky, říkadla, povídky, křížovky, hádanky či úvahy. Jedno číslo mívalo kolem 20 stran a i přes aktuální hospodářskou krizi se obešlo bez inzerce. Náklad jednoho čísla se pohyboval od 1300 do cca 2000 kusů. Organizačně a autorsky se na jeho vydávání podíleli především falknovští pedagogové, a to vesměs ve svém volném čase a bez nároku na honorář. Připomeňme pouze některé z nich: Stanislav Jelínek, František Věšín, Stanislav Klička, Jaroslav Ondříček. Do širšího autorského kolektivu patřili pedagogové z oblasti cca od Kadaně až po Tachov. Časopis byl poměrně hojně citován celostátními periodiky, zejména Lidovými novinami.

Alois Hajer se stal odpovědným redaktorem Výspy 1. června 1931 a zůstal jím až do zániku vlastivědného časopisu. Byl také autorem řady článků, které byly věnovány historii a zajímavostem vybraných obcí dnešního Karlovarského kraje, jejich pověstem, krojům a lidovým zvykům, usedlostem či dokonce povětrnostním poměrům na Falknovsku. Vedle těchto článků, které měly vztah k našemu regionu publikoval dále řadu příspěvků, ve kterých se snažil přiblížit mládeži význam československých legií nebo reagoval na aktuální dění, jakým byla tehdy hospodářská krize.

Alois Hajer patřil bezesporu k nejzajímavějším osobnostem českých menšinových škol meziválečné éry v našem regionu, ze kterého sice stejně jako další tehdejší učitelé nepocházel, ale pro jehož školství hodně učinil. Životní pouť Aloise Hajera se definitivně uzavřela v Plzni dne 20. prosince 1966.

Autor článku by tímto rád poděkoval PhDr. Štěpánce Pfliegerové z Archivu města Plzně za pomoc při vyhledání archivních materiálů.

Použité prameny

Archiv města Plzně, fond Archiv města Plzeň, pobytová evidence, domovské archy.

Archiv města Plzně, fond Mužský učitelský ústav, Hlavní protokoly o zkouškách dospělosti, sign 10f 36, vysvědčení č. 10 ze dne 1. 7. 1918.

Archiv města Plzně, fond Národní výbor města Plzně, spisy učitelů, sign. Uč. 31/6 Alois Hajer a sign. Uč.

SOkA Plzeň jih se sídlem v Blovicích, fond ZŠ Štěnovice, Kronika obecné školy 1892-1932, s. 131 a s. 147.

SOkA Sokolov se sídlem v Jindřichovicích, fond Obecná a měšťanská škola (česká), Sokolov, Kronika obecné a měšťanské školy 1933-1938 (II. díl), nestr.

SOkA Tachov, fond Státní obecná a měšťanská škola Bezručice, Kronika školy 1927-1938, nestr.

Úřad městského obvodu Plzeň 3, Matriční kniha úmrtí, sv. 78, 1966, s. 92, pořadové číslo 2067.

Radek Aubrecht

Emanuel Kohlert-Breinl: zapomenutá osobnost kraslických dějin

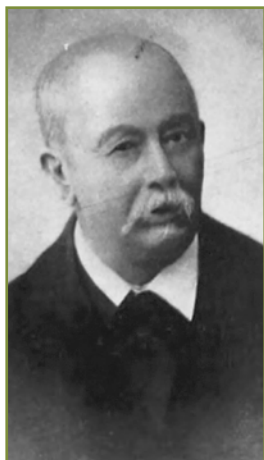
V horním rohu kraslického hřbitova se nalézá nenápadná poničená hrobka, jejíž desky nesou několik jmen. Návštěvník hřbitova možná ani netuší, že se jedná o velmi zajímavé a významné osobnosti, o nichž se zmíním ve stručnosti v tomto článku.

Hostinský, řezník a významný funkcionář kraslického společenského života v jedné osobě- Emanuel Dürschmidt přišel na svět 22. 1. 1838 jako nemanželský syn svobodné paní Elisabeth Dürschmidt. Elisabeth pocházela z domu č. p. 386 na tehdejší Langegasse z rodiny rukavičkáře Josefa Dürschmida. Nicméně kolonka otce byla ponechána prázdná až do roku 1841, kdy se s Elisabeth oženil nájemce nosticovského pivovaru č. p. 320 (stávajícího na místě dnešní pošty a spořitelny) Anton Breinl

a nevlastního syna si osvojil. Touto okolností přijal malý Emanuel příjmení Breinl. Od mládí ho velmi podporoval jeho strýc, tehdejší starosta a řezník Emanuel Kohlert. Ten byl manželem sestry Elisabeth, Theresie Dürschmidt. Manželství však zůstalo nejspíše bezdětné a tak se strýc upnul na svého synovce, kterému později odkázal i své řeznictví s hostincem. Živnost se nacházela v rozlehlém domě s polovalbovou střechou č. p. 76/77, a to na velmi exponovaném a lukrativním místě ve středu náměstí.

Podle čísel popisných se původně jednalo o dva domy, které byly v průběhu 19. století sloučeny a vizuálně sjednoceny. Mladý Emanuel, snad na důkaz své vděčnosti, přijal strýcovo příjmení Kohlert a začal jej požívat současně s příjmením Breinl. V matrikách bylo jeho jméno často zapisováno *Kohlert=Breinl*, přestože ani jedno z příjmení s ním nebylo pokrevně spjato. Po smrti strýce převzal jeho živnost a věnoval se i nadále pohostinství, řeznictví a distribuci tabákových výrobků. Mimo to však jeho angažovanost zasahovala i do mnoha vrstev společenského života. Byl předsedou Spolku živnostníků podnikajících v pohostinství nebo významného Spolku ostrostřelců. Zde zastával od roku 1859 post poručíka a již roku 1875 byl prokazatelně jeho Hauptmannem (předsedou), kdy ve funkci vystřídal Richarda R. von Dotzauera. Pod jeho vedením sbíral spolek ocenění a uznání včetně Čestného diplomu získaného od Pražských ostrostřelců. Co se týče politiky, i zde se pohyboval na nejvyšších patrech obecní a okresní samosprávy. V letech 1875-1880 a 1886-1889 vykonával funkci Obmanna (starosty) okresu Kraslice. V mezidobí 1880-1886 působil jako člen okresní rady. Jeho podnikatelské aktivity byly spojeny především s distribucí tabákových výrobků a pohostinstvím, které převzal po svém strýci.

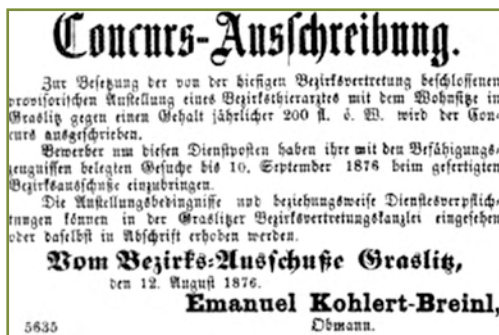
Jeho ženou se stala Elisabeth Kühnl, která pocházela ze zámožné barvířské rodiny. Firma jejího otce Christiana se nacházela v Färbergasse (Barvířská ulice), přičemž část areálu se dochovala až dodnes (bývalý Framar). Emanuel Kohlert-Breinl později zakoupil velký dům s polovalbovou střechou č. p. 564, který přiléhal k areálu barvírny a stál v místech dnešní školky „Barvička“. Dá se předpokládat, že spojením těchto rodin došlo ke kumulaci většího množství financí, které umožnily další rozkvět jeho podnikání. Z tohoto manželského svazku vzešlo postupně 6 dcer: Maria, Johanna, Anna, Theresia, Theresia Johanna a nakonec opět Theresia Johanna. Maria zemřela svobodná ve věku 20 let. Johanna se provdala za mlynáře Josefa Aloise Korba, jehož mlýn stál v ulici Korbwiesse (dnes Pod

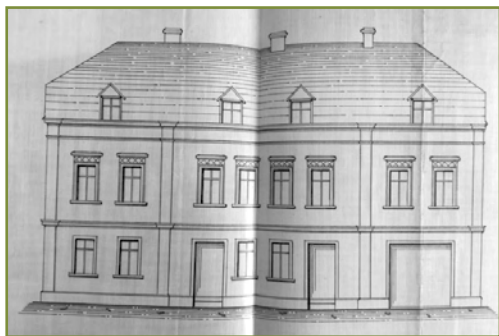
Emanuel Kohlert-Breinl.

Původní dům čp. 76/77 na náměstí. Pohostinství a řeznictví Emanuela Kohlert-Breinla, zbořeno okolo roku 1924, dnes budova PČR od arch. Rösslera.

Inzerát výběrového řízení na Okresního veterináře do Kraslic. Okresní výbor a Obmann Emanuel Kohlert-Breinl. Deník Bohemia 19. 8. 1876

Projekt domu čp. 564 ve Färbergasse.

Čp. 564 ve Färbergasse.

desky přežily netknuty. Bohužel ani hrobka nakonec neunikla znesvěcení, když byla roku 2013 vyloupena vykradači stejně jako několik dalších. V roce 2017 jsem nechal pozlatit písmo náhrobních desek, čímž jsem se pokusil vzdát symbolickou poctu této významné rodině.

Některé informace jsem čerpal z rukopisu *Kraslické hostince* od JH.

Nádražím), nicméně zemřela 2 roky po sňatku. Anna pojala za svého chotě významného stavitele a developera Augusta Hochbergera, bohužel rovněž zemřela brzo po sňatku. Theresia zemřela ve svých 5 letech na zápal plic, Theresia Johanna ve 3 měsících na zánež střev. Nejmladší dceru paradoxně pojmenovali rodiče opětovně Theresia Johanna. Ta se naštěstí dožila dospělosti, provdala se za obchodníka z Nové Vsi Josefa Wecka a jako jediná přežila své příbuzenstvo včetně jejího otce. Roku 1882, 6 dní po narození poslední dcery, umírá manželka Elisabeth na následky prodělané tuberkulózy. Emanuel se nicméně o dva roky později oženil s její sestrou Marií Kühnl, se kterou již nejspíše žádné děti neměl. Bohužel i Marie nakonec zemřela dříve než Emanuel, on sám ji následoval o rok později, 17. března 1912, čímž rod Kohlert-Breinl definitivně vymřel po meči.

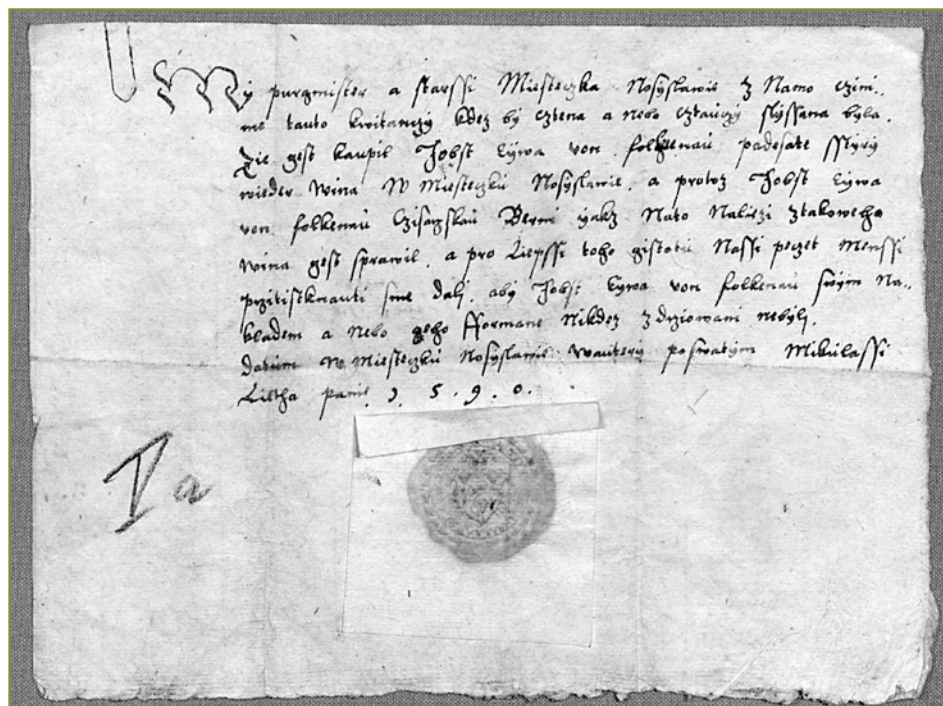
Po smrti Emanuela nejspíše nikdo z potomků jeho pohostinství nepřevzal. Co se týče dcery Anny a jejího chotě architekta Augusta Hochbergera, zde bylo pokračování rodu zajištěno syny Ludwigem (1897), Karlem Josefem (1899), Alfredem (1901) a Gustavem (1903). Vnuci se však vydali taktéž jiným směrem než jejich děd a povětšinou se živilí stavařinou, z nejstaršího Ludwiga se stal architekt a z nejmladšího Gustava ředitel Kraslických elektrických závodů. Dům č. p. 564 v Barvířské ulici později přešel do vlastnictví zetě Josefa Korba, který jej nadále využíval. Objekt byl zbořen roku 1971 v souvislosti s výstavbou sídliště Sever, čímž se stala hrobka jedinou připomínkou této významné rodiny. Posledním pochovaným se stal stavitel August Hochberger v roce 1943. Po válce byla nadzemní část hrobky poničena, nicméně

Filip Beneš

„Pádesáte štyry věder vína“. Zajímavý doklad obchodních vztahů raně novověkého Falknova s moravskou Nosislaví

Ve Státním okresním archivu Sokolov se sídlem v Jindřichovicích se uchovalo značné množství středověkých a raně novověkých listin. Nalezli bychom mezi nimi i česky psanou listinu představitelů moravského městečka Nosislavi pro Jobsta Eywu von Folkenau. Tento Jobst v „úterý po svatém Mikuláši“ (8. prosince) roku 1590 koupil v Nosislavi 54 „věder“ vína, která následně odvezli jeho formané do Falknova (Sokolova) a protože Jobst zaplatil císařskou berni, neměli být formaní s nákladem nikde na cestě zdržováni. Listina je tedy kvitancí (stvrzenkou o prodeji a zaplacení daně), je sepsána na papíře o rozměrech 210 x 155 mm a opatřena přitíštěnou pečetí pod papírovým krytem. Na kruhové pečetí se nachází vyobrazení znaku městečka Nosislavi s vinnou révou, motýčkou a vinařským nožem, v opisu lze číst text (transliterováno): „PECZ... NOSISLAWSKA“

Co se lze z písemnosti dozvědět? V prvé řadě se zaměříme na množství vína, které bylo nakoupeno a posláno do dnešního Sokolova. Historická jednotka vědro měla v různých dobách a různých částech našich zemí rozličný objem. Vzhledem k místu původu vína a vydavateli písemnosti lze však předpokládat, že se jedná o vědro moravské, tedy přibližně 56,59 litrů. Do Sokolova tedy putovalo zhruba 3055,86 litrů vína! Mnoho bohužel nevíme o osobě kupujícího. O Jobstovi Eywovi lze povědět pouze to, že byl jedním z falknovských (tj. sokolovských) radních. Jeho příbuzným byl patrně Hans Eywa († 1632), falknovský purkmistr a donátor kostela sv. Jakuba Většího. Více víme o raně novověké Nosislavi a tamním vínu. Nosislav je svými vinohrady známa již od 15. století, k velkému rozmachu tamní produkce a distribuce vína

ovšem dochází až ve 2. polovině 16. století, kdy městečko patřilo pánům ze Žerotína, kteří drželi rovněž blízké Židlochovice. Přestože městečko drželi Žerotínové, vlastníci vinic byli různí, převážně místní měšťané a olomoučtí kartuziáni. Na přelomu 16. a 17. století se pěstováním vína zabývali i místní novokřtenci (tzv. habáni) – protestantští uprchlíci z německojazyčných zemí, které moravská nekatolická šlechta vzala pod svou ochranu.

Přestože nám přímý doklad schází, je velice pravděpodobné, že v Nosislavi zakoupené víno dopravené Eywovými formany do Falknova (Sokolova) bylo určeno k potřebě místní městské rady. V našem regionu však měly výrazně větší oblibu jiné nápoje – především chebská medovina (obecně oblíbená i v řadách české šlechty) a pivo. Přímo ve Falknově (Sokolově) fungoval nejpozději od roku 1488, kdy Mikuláš Šlik z Falknova zaručil měšťanům jeho svobodné užívání. Uvedená listina z roku 1590 je jedinečným dokladem o dálkovém obchodu novověkých falknovských měšťanů, kteří neváhali shánět kvalitní víno přibližně 400 kilometrů od svého města.

Edice listiny: Státní okresní archiv Sokolov se sídlem v Jindřichovicích, fond Archiv města Sokolov Listiny 1397 – 1841, inv. č. 63

My purkmister a starší městečka Nosislavě známo činíme touto kvitancí, kdež by čtena a nebo čtoucí slyšána byla, že jest koupil Jobst Eywa von Folkenau pádesáte štyry věder vína v městečku Nosislavě. A protož Jobst Eywa von Folkenau císařskou berni jakž nato náleží z takového vína jest spravil a pro lepší toho jistatu naši pečet menší přitisknouti sme dali, aby Jobst Eywa von Folkenau svým nákladem a nebo jeho formané nikdež držování nebyli. Datum na městečku Nosislavě v outerý po svatým Mikuláší lieta páně 1. 5. 9.0

Poznámka: Edice vydána na základě zásad pro vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti od I. Štovička. Zvláštností textu je digraf „ie“, který v této písemnosti nemá význam „í“ ani „ě“, a proto je navzdory zásadám pro vydávání textů ponechán ve své původní podobě. Děkuji Státnímu okresnímu archivu Sokolov za možnost publikovat snímek listiny.

Jan Boukal

Zdravotnická zařízení v okresní nemocnici ve Falknově (Sokolově) v roce 1917

V roce 1912 byla v Sokolově na malebném kopci stoupajícím za městem, v těsné blízkosti lesa, nově vybudována okresní nemocnice, obklopená velkou, architektonicky upravenou zahradou. V roce 1917 vyšel v časopise Gesundheits-Ingenieur článek vídeňského inženýra Waltera Freunda, jenž pojednával o vnitřním technickém zařízení nemocnice, a to včetně zajímavých fotografií. I vzhledem k tomu, že nemocnice dostala za svou více jak stoletou existenci jinou podobu vnější i vnitřní, rozhodli jsme se čtenářům článek zprostředkovat.

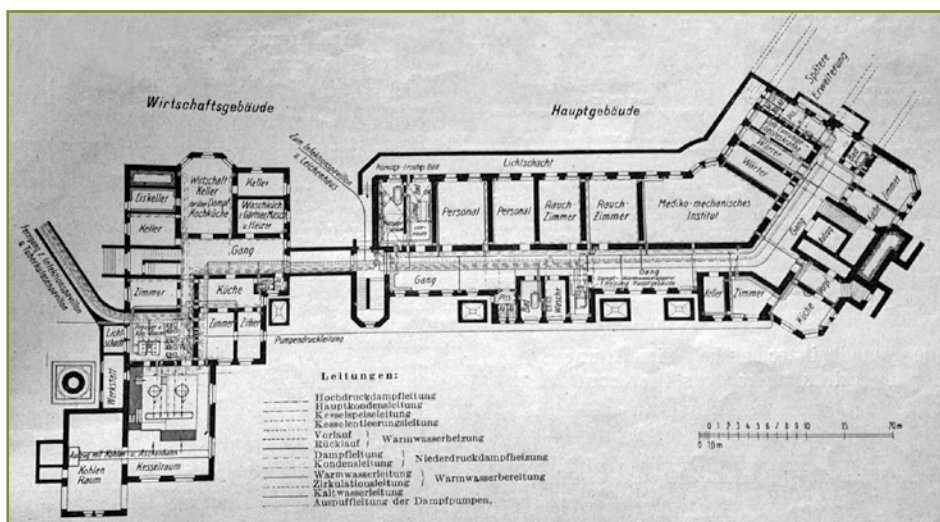
„Nemocnice je složena ze skupiny budov na pozemku o rozloze přibližně 18 000 metrů čtverečních. Skládá se z hlavní budovy, ke které je připojena hospodářská budova, kotel, strojovna, infekční pavilon a márnice, předpokládá se pozdější výstavba tuberkulóзовého pavilonu. Hlavní budovu lze pak rozšířit přidáním křídla domu a infekční pavilon přidáním druhého patra. Impozantní hlavní průčelí instituce obrácené k městu s vysokými mansardovými taškovými střechami je přizpůsobeno atmosférickému prostředí a jako celek působí uměleckým dojmem.

Pohled na nemocnici krátce po dokončení.

Stavební plány pocházejí ze soutěže pořádané okresním výborem Sokolova. Design byl založen na oceněném projektu architekta A. Schwarzera z Mostu, shledán jako nejvhodnější a výstavba mu byla svěřena stejně jako celkové řízení výstavby nemocnice.

Jednotlivé budovy se skládají ze zdiva se základem z rozbitého kamene a základnou ze žulového kamene. Všechny nosné a stropní konstrukce jsou železobetonové, stropy jsou duté kvůli potrubí a omítnuté, podlahy jsou železobetonové s terazzovou vrstvou a dutými přechody na stěnách bez použití sutin. Lékaři a učebny dostali podlahu z linolea. Stěny operačních sálů jsou pokryty skleněnými dlaždicemi, zatímco stěny ostatních místností jsou natřeny smaltem.

Plán podzemních prostor nemocnice.

Hlavní budova se skládá ze suterénu, přízemí a dvou horních podlaží. V suterénu jsou kromě dvou bytů pro vrátného a zahradníka také místnosti pro římsko-irské lázně, lékařsko-mechanický ústav pro ortopedické účely, kuřácká místnost a izolační cela pro duševně nemocné.

Přízemí a první patro jsou rozděleny na části nemocniční a technické, včetně separace pro sexuálně nemocné, zatímco druhé patro obsahuje ošetrovací místnosti pro lékaře, z nichž každá se skládá z velkého septického a aseptického operačního sálu se sterilizační a anesteziologickou místností, velké šatny se skladovací místností a přilehlé rentgenové kabinky. Kromě toho zde byl umístěn jeden nemocniční pokoj se 6 lůžky pro muže a ženy se závažnými chirurgickými případy. Osobní výtah dostatečných rozměrů zajišťuje snadný pohyb a transport pacientů na operační sály.

Infekční pavilon se skládá ze suterénu, přízemí a horního patra. V přízemí a horním patře nemocnice se nachází kromě jednoho operačního sálu další nemocniční a technické místnosti, které jsou uspořádány do tří samostatných oddělení, zatímco v suterénu jsou místnosti pro dezinfekční systém a pro zařízení vytápění a zásobování teplou vodou. Infekční pavilon je spojen s hospodářskou a hlavní budovou spravovatelným přístupným kanálem.

Márnice obsahuje pitevnu, místnost pro ostatky a místnosti pro dezinfekční systém, které se skládají z „čisté a nečisté“ strany, každá se vstupem do společné koupelny s toaletou.

V technické budově je jeden byt pro strojníka a jeden pro topiče, stejně jako skladovací místnosti. V přízemí se nachází parní varna a prádelna s kuchýňkou a potřebné pomocné místnosti, v horním patře kaple a obývací a spací místnost sester. Kotelna a strojárna byla umístěna přímo na přístupovou cestu v nejnižším bodě lokality, zároveň mají kotle speciální schody, což na jedné straně umožňuje, aby veškerá kondenzovaná voda byla do kotelny vracena přirozeným spádem, zatímco na druhé straně je možné uhlí a popel pohodlně přivádět a odvádět. Kotelna, která má velké vstupní dveře, vede do řídicí a technické místnosti, ve které jsou umístěna čerpadla pro přívod studené vody a přívod kotle, zařízení pro teplou vodu, nádrže na kondenzát a distribuční stanice. Odtud je instituce centrálně zásobována teplem, elektrickou energií a studenou a teplou vodou.

Při plánování vnitřního vybavení byly zohledněny všechny požadavky, které moderní medicína kladla na technická a sanitární zařízení a byl samozřejmě zohledněn pokrok v oblasti hygieny, technologie a ekonomiky. Jako topný systém byla zvolena nejvhodnější forma vytápění nemocničních pokojů z hygienického a provozního hlediska, a to ohřev teplé vody, jehož nadřazenost je již dlouho prokázána oproti centralizovanému vytápění párou. Vzhledem k tomu, že se instituce nachází na svahu, nebylo použito vytápění teplovodním čerpadlem, protože značné terénní rozdíly mezi jednotlivými budovami by vedly k poměrně vysokým tlakům v níže položených radiátorech, což by značně snížilo provozní spolehlivost. Kromě toho byl pro provoz parní varny a parní prádelny, pro sterilizátory a dezinfekční prostředky, pro parní lázně a parní sprchy římsko-irských lázní i pro parní čerpadla vodní čerpací stanice bezpodmínečně nutný systém parního kotle, takže byla vytvořena jedna parní centrála s kotlem o výkonu 6 atmosfér

Vysokotlaké kotle s keramickým obložením.

provozního tlaku a podle toho je vytápění v jednotlivých budovách navrženo jako parní teplovodní vytápění s přirozeným vztlakem.

Jako generátory tepla byly instalovány zděné vysokotlaké parní kotle, systém Menier, každý s topnou plochou 100 a 50 metrů čtverečních. Skládají se z jednoho, do celku včleněného spodního a horního kotle, které jsou na vnější stěně obloženy glazovanými kameny. Kotle mají speciální armatury pro spalování hnědého uhlí, zařízení pro spalování kouře a sazí a jsou kromě

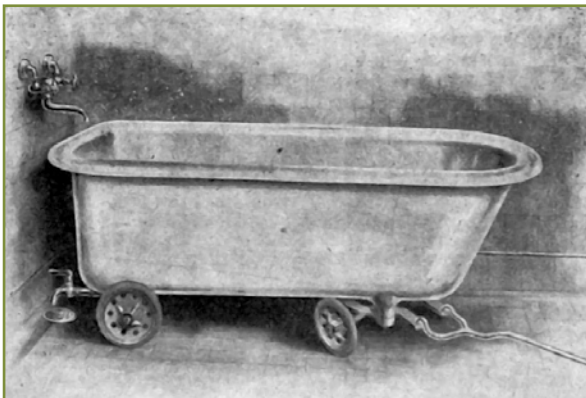
předepsaných armatur a bezpečnostních ventilů vybaveny také ventily proti prasknutí potrubí. V produkované páře dochází k výkonu 2 až 6 atm. Ve společném kolektoru páry je voda odváděna a přiváděna dvojitým potrubím do rozdělovačů páry. Trubky lze jednotlivě vypnout a jsou dimenzovány tak, aby bylo možné v případě závady vést provoz s jednou trubkou.

Jeden ze dvou rozdělovačů páry je určen na zimu a druhý na léto. Všechny výstupní trysky páry mají přírubové uzavírací ventily s otočenými ručními koly, které jsou označeny smaltovanými cedulkami. Díky chodníku z vlnitého plechu jsou ventilové bloky snadno přístupné a umožňují snadné a jasné přepínání a provoz systému.

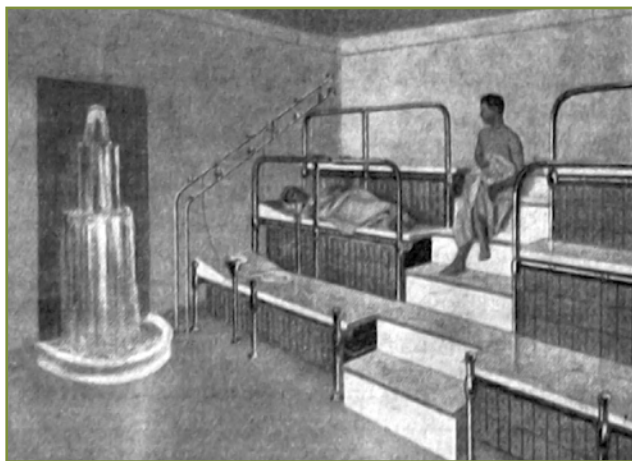
Kromě dvou rozdělovačů páry jsou v místnosti také dva teplovodní kotle pro centrální dálkové zásobování teplou vodou pro účely praní a koupání, čtyři patentní parní čerpadla Voit stejné velikosti, z nichž dvě mají plunžrové písty pro plnění vysokotlakého parního kotle a dva z nich mají víka pro čerpání pitné vody. Malé parní čerpadlo pro cirkulaci vody a přípravu teplé vody je elektricky ovládané, dále pak odstředivé čerpadlo slouží jako rezerva pro dvě parní čerpadla pro čerpání pitné vody, předehřívá napá-

jecí vody, ve kterém se používá odpadní pára ze všech parních čerpadel a dva zásobníky kondenzátu, kde se hromadí celý parní kondenzát instituce, aby se mohl znovu použít pro napájení kotle.

Dálkové parní potrubí a potrubí horké vody jsou uloženy v podzemních, přístupných kolektorech, které vedou k různým zařízením. Vysokotlaké potrubní sítě, které se používají k vytápění, byly navrženy jako dvojitě vedené a dimenzovány tak, aby bylo možné v případě poruchy provést ohřev parním

Mobilní koupací vana.

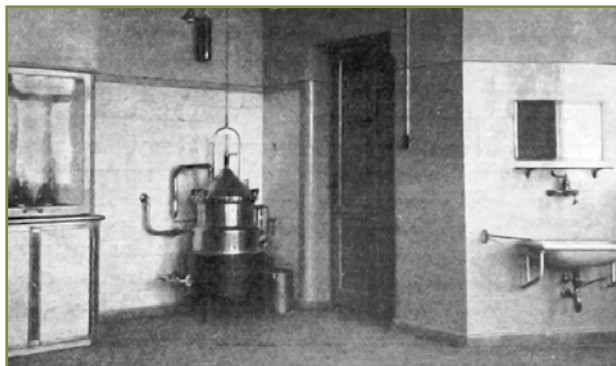
Řecko-irské lázně parní lázně s fontánou.

potrubím. Přeměna vysokotlaké páry na teplou topnou vodu se provádí pomocí parních teplovodních zařízení se dvěma měděnými trubkovými topnými hady, které jsou umístěny centrálně v každé budově. Přívod páry je zajištěn automatickými regulátory teploty podle vodního zařízení s teploměrem, hustoměrem a vypouštěcími kohouty. Zařízení v infekčním pavilonu bylo spojeno s protiproudým předehříváčem pro rychlé vytápění, které v této budově lze provozovat buď horkovodním zařízením, nebo protiproudým předehříváčem nebo oběma.

Hospodářská budova a suterénní místnosti hlavní budovy jsou vytápěny nízkotlakou párou. I zde jsou u rozdělovače umístěny vysokotlaké parní trubky vedoucí k radiátorům. Jsou navrženy tak, aby tlumily tlak na 0,1 atm. Radiátory jsou všude hladké litinové, které jsou všechny umístěny jako volně stojící v okeních výklencích na konzolách. V operačních sálech byly namontovány daleko od zdi, kvůli snadnému přístupu zezadu pro nezbytné čištění. Všechny radiátory jsou natřeny žáruvzdorným hliníkovým bronzem a lze je individuálně zapínat pomocí dvojité nastavitelných přesných regulačních ventilů.

Pro všechna potrubí byla použita bezešvá potrubí Mannesmann pokládána obvyklým způsobem se závitovými a zásuvkovými spoji a s přírubovými spoji pro větší průměry. Vysokotlaké potrubí dostávalo pouze přírubové spoje.

Všechny teplovodní vývody jsou izolovány nejlepším možným způsobem a příruby jsou také opatřeny izolačními krytkami. Kromě toho byly všechny trubky natřeny a označeny v různých barvách a příslušné vysvětlující panely barev byly umístěny na jasných místech na potrubí.

Sterilizační a anestetická místnost.

Upustilo se od centrálního větrání s předehříváním vzduchu a čerstvý vzduch je přiváděn ventilačními lamelami instalovanými v okně, ovládanými podle potřeby speciálním mechanismem. Mimo to jsou ve všech místnostech lamelové klapky pro spodní a horní odpadní vzduch. V infekčním pavilonu byl každý ventilační kanál nezávisle veden přes práh, aby se co nejvíce zabránilo šíření infekčních chorob.

Příprava teplé vody se také provádí vysokotlakou párou

a pro celou instituci centrálně dvěma teplovodními kotli, každý o objemu 2000 l, umístěnými v místnosti strojovny. Vnitřek je obložen mědí, aby se zabránilo korozi, a jsou zde instalovány spirály z měděných trubek, kterými se teplo páry přenáší na užitkovou vodu. Aby nedocházelo k přerušení provozu, lze kotle vypínat nezávisle na sobě a jsou dimenzovány dostatečně velké tak, aby v případě nouze bylo možné požadavek na teplou vodu pokrýt jedním zařízením. Aby se teplota teplé vody udržovala neustále na stejné úrovni 60 až 65°, jsou do potrubí přívodu páry zabudovány regulátory, které automaticky regulují přívod páry podle spotřeby vody. Kondenzační voda je tlačena nahoru přes lapač kondenzátu, poté běží s přirozeným spádem do sběrné nádoby na kondenzovanou vodu a odtud je čerpána zpět do kotle.

Pro rozvody horké vody byly použity bezešvé zinkové trubky, které byly položeny se závitovým připojením, izolovány podle svých nejlepších schopností a označeny malbou. Odběrné body jsou rozděleny do skupin, které lze jednotlivě uzavřít, zatímco vestavěné vzduchové komory způsobují, že šoky, ke kterým dochází při vypnutí větších skupin, jsou neškodné.

Aby mohla horká voda okamžitě proniknout i k nejvzdálenějším místům spotřeby, jsou k dispozici oběhová potrubí, ve kterých je voda udržována v neustálém pohybu parním oběhovým čerpadlem. Odpadní pára z tohoto čerpadla se také používá k ohřevu napájecí vody kotle. Zásobování studenou vodou: nemocnice leží výše než vodní nádrž města, což znamená, že přímé připojení k městské potrubní síti nebylo možné. Voda je proto čerpána městským potrubím do dvou zvýšených nádrží, každá o objemu 5 kubických metrů a umístěných v hlavní věži

Parní kuchyně.

budovy, pomocí dvou parních čerpadel stejné velikosti, která jsou umístěna ve strojovně, odkud vede centrální přívod studené vody do nemocnice. Ty jsou pečlivě izolovány proti chladu a teplu a lze je jednotlivě vypnout, aby nedošlo k přerušení provozu při čištění nádrží.

Z tohoto důvodu byla zřízena dvě parní čerpadla, z nichž jedno je dostatečné pro provoz, zatímco druhé slouží jako rezerva. Aby byla nezávislá na páře, je instalováno třetí, elektricky ovládané odstředivé čerpadlo spojené přímo s elektromotorem, takže porucha přívodu vody může být kompenzována tímto čerpadlem. Elektrický dálkový indikátor hladiny vody ve strojovně indikuje příslušný obsah vody ve vysokých nádržích a aktivuje elektrický zvonek v mezních stavech, když jsou nádoby buď úplně plné, nebo dochází jejich obsah.

Tlakové potrubí z čerpadel do zvýšených nádrží bylo položeno do výkopu mimo budovu, v zemi, aby se korigovalo možné zvýšení teploty pitné vody. Vedení studené vody klesá ze zvýšených nádrží ve věži hlavní budovy ve šterbině stěny do patra suterénu, kde odbočuje potrubí pro hlavní budovu, a poté prochází do kotelny, kde se zde připravuje teplá voda. Odbočné potrubí vede do márnice a cestou zásobuje studenou vodou infekční pavilon, bělicí plochu a zeleninovou zahradu. Voda vyvěrá z vodovodních koutků z podzemních hydrantů, které se taktéž používají k hašení požárů.

Potrubí studené vody, pokud je uloženo uvnitř, je vytvořeno z bezešvých pozinkovaných trubek Mannesmann se závitovými přípojkami, zatímco potrubí v zemi sestává z trubek, které jsou asfaltované zevnitř i zvenčí a jsou zakryty hrdlem a olověným těsněním. Všechny nechráněné kabely jsou co nejlépe izolovány korkovou úpravou, ovázány a barevně označeny. Stejně jako u přípravy teplé vody jsou potrubí studené vody také rozdělena do skupin, které lze jednotlivě vypnout a jsou také opatřena vzduchovými nádržemi, aby se zabránilo škodlivým otřesům.

Odtok: odpadní voda z toalet a splachovacích zařízení Liebschüssel se shromažďuje v žumpách, zatímco z koupelen a jiných odtoků, stejně jako ze střešních žlabů, proudí přímo do komunální kanalizační sítě. Odpadní voda z infekčního pavilonu proudí do čistírny odpadních vod, kde je biologicky vyčištěna a do městského kanalizačního systému je přiváděna až po úplném vyhnívání kalu.

Odvodňovací trubky určené k příjmu odpadních vod, pokud jsou uloženy uvnitř budovy, sestávají z litinových odtokových trubek z vnitřní strany smaltovaných a z vnější strany asfaltovaných, s olověnými těsněními. Na koncích patek vertikálních litinových trubek jsou instalovány čistící kusy se šroubovacími víčky, která umožňují snadné čištění, zatímco horní konce jsou vedeny přes střechu a opatřeny dešťovými kryty, a zajišťují tak dobré odvětrání odtokové sítě.

Při vybavení sanitárního zařízení byl kladen zvláštní důraz na bezchybné a nejpraktičtější provedení zařízení a byly vybrány jednoduché, příkladně hygienicky nepřekonatelné modely.

V záchodových předsíních jsou umístěny volně stojící podložky na nádobí (chrliče Trocadero) vyrobené z pálené hlíny, jejichž přední výčnělek je chráněn před nárazem silnými dubovými lištami. Uvnitř dřezu je silný poniklovaný mosazný odtokový rošt, přes který jsou namontovány výtokové baterie pro teplou a studenou vodu a proplachovací zařízení, vše v hladkém poniklovaném provedení se skrytými ucpávkami a houbovými úchyty.

Močící mísy jsou také vyrobeny z hladké bílé keramiky s poniklovanými kohoutky a mosaznou zápchovou uzávěrou.

V budově je přibližně 20 samostatných koupelen. Dostaly volně stojící litinové vany smaltované uvnitř a odolné proti kladivům, s poniklovanými odpadními a přepadovými ventily a potrubními přípojkami, které vedou do litinových smaltovaných podlahových odtokových krabic s bronzovými sítý se středovými otvory, které umožňují snadné vyjmutí vany.

U lékařských koupelen a koupelen s oxidem uhličitým existují dvě naprosto kyselinovzdorné vany se stejným vybavením. Kromě toho jsou dvě takové kyselinovzdorné vany mobilní, jelikož jsou namontovány na podvozku z tepaného železa s řídicími nápravami a gumovými koly. Tyto mobilní vany jsou plněny pomocí vlastních směšovacích baterií s výtokem, které lze otáčet v hladké, skryté ucpávce a jsou umístěny v různých koupelnách.

Vanové a sprchové baterie pro jednotlivé koupelny jsou kombinovány pro vanu i sprchu, mají hrdlo se širokým výtokem, baterie s houbovými rukojetmi, všechny silně poniklované.

Pro hydroterapeutické účely je v suterénu hlavní budovy zřízena římsko-íráská lázeň, která zahrnuje parní lázeň s horkým a teplým vzduchem, valbovou lázeň s kombinovaným směšovacím ventilem pro studenou a teplou vodu i pro parní trysku a sprchu, různé sprchy pro dešťové, tryskové a sprchové koupele při jakékoli teplotě, elektrickou světelnou vanu a masážní lavice ze smaltovaného železa a konstrukce se skleněnou deskou.

Největší úspěch má parní léčba, zejména pro nachlazené. Ti se znatelně zlepšují většinou už po krátkém pobytu, zatímco parní sprchy jsou vynikající v případech křečí a záchvatů bolesti v jednotlivých končetinách. Parní lázně a sprchy jsou provozovány nízkotlakou párou 0,5 atm. Tohoto napětí je dosaženo snížením vysokotlaké páry přesným redukčním ventilem.

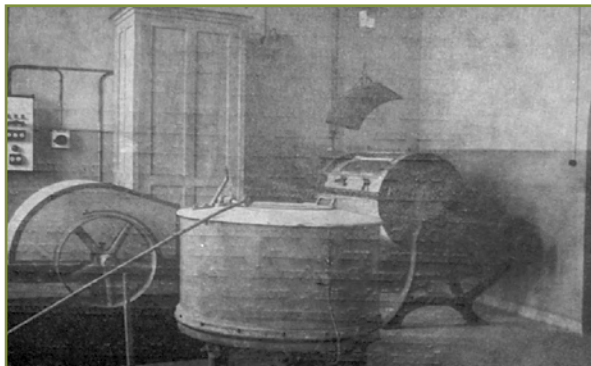
Trvalé vodní lůžko se skládá z betonové vany s kachlovými obklady, s kombinovaným zařízením na odtok a přepad, z bezpečné směšovací baterie s výtokem ve tvaru zvonu a odpočinkového lůžka z impregnovaného dřeva, které se ponoří do vany. Pacient je zvednut na postel, která je zpočátku mimo vanu, ta je navinuta vytáháním vybaveným vozíkem, je vedena přes vanu a jemně spuštěna do vody.

Umyvadla a umývací stoly pro lékaře a pacienty jsou také vyrobeny z nejlepší žáruvzdorné keramiky a jsou hygienicky dokonalá. Lékařské umyvadlo sestává z desky se zesíleným okrajem, připevněnou na smaltované konzoly, má poniklované odtokové zařízení s funkcí přepínací páky a poniklovaný mosazný zápachový uzávěr, jakož i armatury s směšovacím ventilem na studenou a teplou vodu, s pevným sprchovým výtokem a ruční pákou. Nemocniční umyvadla mají zadní a boční stěny a jsou také připevněna na smaltované konzoly, mají odtokové a přepadové zařízení s poniklovaným mosazným sifonem a dvěma poniklovanými kohoutky pro studenou a teplou vodu se skrytými ucpávkami a houbovými úchyty.

Nad umyvadly jsou broušená křišťálová zrcadla s fazetami a leštěnými okraji, stejně jako tablety z broušeného skla s hladkými poniklovanými mosaznými držáky a dvoudílné držáky na ručníky, držáky na mýdlo, houby a automatické dávkovače mýdla.

V kuchyních jsou litinové smaltované dřezy s vysokou zadní stěnou, namontované na konzoly a s poniklovanými kohoutky pro studenou a teplou vodu. Na obou stranách těchto dřezů jsou připevněny sklápěcí

odtokové desky z těžkého dubu. Ve sterilizační a anesteziologické místnosti jsou kromě příslušného vybavení dvě lékařská umyvadla s příslušenstvím a dřez na nástroje z bíle glazované keramiky s kohoutky pro studenou a teplou vodu s poniklovaným sifonem a přepaďovým odtokem. K uložení nástrojů se používá odnímatelná dubová odtoková deska s integrovanými drážkami. Na chodbách jsou umístěny litinové nástěnné smaltované fontány pro odběr pitné vody. Také

Pohled do místnosti s parní myčkou nádobí.

jsou na každé chodbě dva požární hydranty o průměru 50 mm, každý s 30 m dlouhou konopnou hadicí a připojenou tryskovou trubicou, které jsou zabudovány do dřevěných beden se skleněnými dveřmi zasunutými do zasunutých výklenků, pro případné nebezpečí požáru.

Pitevna v márnici dostala samostatně stojící pitevní stůl z tvrdé leštěné skalní břidlice, který lze otáčet ve všech směrech a je namontován na litinovém středovém stojanu pomocí otočných čepů, uvnitř nichž jsou uspořádány přítokové a odtokové trubky. Dísečnická deska stolu je vyrobena se sklonem směrem ke středu, kde se drenážní kanály vyhloubené do desky sbíhají a ústí do drenážního potrubí. Pro pohodlné čištění stolu se používají rozstřikovače s tryskami integrovanými v gumových hadicích. V pitevně byla instalována i lékařská umyvadla s kohoutky na studenou a teplou vodu a také nástěnná fontána, jejíž slouží jako hadicový šroubový spoj k opláchnutí podlahy.

Dezinfekční systém, sestávající z dezinfekčního zařízení a varného sudu, je umístěn v márnici, kde jsou oba tyto přístroje zabudovány do společné stěny mezi nakládací a vykládací místností. Dezinfekční zařízení nebylo možné z důvodu velké vzdálenosti připojit k centrální parní síti, proto je vybaveno jen přímým nedostatečným spalováním hnědého uhlí a vlastní dvouplášťovou parní dezinfekční místností z plechu z pozinkovaného železa se šroubovacími dvířky na obou koncích pro samostatné nakládání a vykládání. Je opatřeno teploměrem, manometrem, přívodem čerstvého vzduchu a klapkami odsávací, indikátorem hladiny vody, vypouštěcím kohoutkem a bezpečnostní odtokovou trubicou a nastavením na předeřívání a následné sušení s ventilací a odpařováním pod tlakem až 0,2 atm.

Pro snadné čištění dezinfekčních místností se používají stříkací kohoutky s tryskovými trubicami; špinavá voda odtéká v podlahových drenážních boxech, ke kterým je strmě položena podlaha.

Znečištěné prádlo z infekčního pavilonu je dezinfikováno přímo v pocínovaném železném parním kotli umístěném v suterénu, který je připojen k vysokotlakému parnímu potrubí.

Parní kuchyně v přízemí hospodářské budovy obsahuje čtyři parní varné kotle, každý o objemu 100 litrů, s vodní lázní, parním varičem se dvěma výklopnými varnami, velkým ohništěm na vaření a pečení v kombinaci s plynovým sporákem, topnou skříní a stolem.

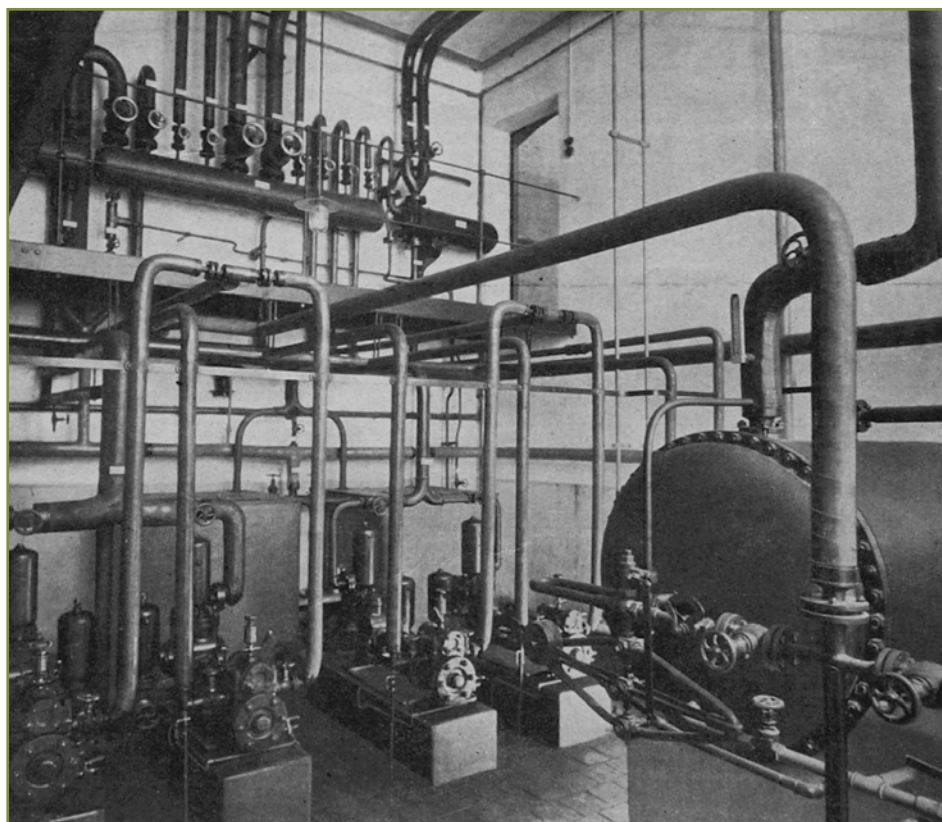
Parní kotle mají vnitřní varny vyrobené z čistého niklu, s krytem, který je vyvážen protizávažím, přičemž je držen v každé poloze a tím je zabráněno jeho pádu. Nad každou varnou je připevněn otočný kohoutek na studenou vodu, který je s víkem spojen ozubeným kolem takovým způsobem, že při jeho zavření se kohoutek automaticky vyklopí ven, a proto jej nikdy nelze zaseknout mezi krytem a varnou. Pro vaření masa, zeleniny, brambor, kávy atd. jsou k dispozici různé vložky varny, vyrobené také z čistého niklu, stejně jako zařízení pro zabránění přetečení mléka a několikolitrové měřicí tyčinky pro měření obsahu konvice.

Naklápečí varna má dvouplášťové vrstvy vyrobené z čistého niklu a slouží k vaření malého množství jídla. Parní vaříč je provozován nízkotlakou párou 0,4 ATM. Za tímto účelem odbočuje z rozdělovače páry v místnosti s přístrojem uzamykatelné vedení, které vede do kuchyně, kde je vysokotlaková pára snížena na výše uvedený tlak přesným redukčním ventilem.

V místnosti určené k mytí nádobí, která sousedí s kuchyní, je třídílný dřez a umyvadlo z kovu Durana s plynovým topením a vodovodními kohoutky pro studenou a teplou vodu. Pojezdová kolejnice s vozíkem a výtahem je uspořádána nad umyvadlovou jednotkou takovým způsobem, že lze pocínovaný koš na nádobí posunout tam a zpět, stejně jako vytáhnout nahoru a dolů. Nádobí, které se má umýt, se ponoří společně s košem jeden po druhém do tří nádob umyvadla, které slouží jako namáčecí, předumývací a závěrečné mycí misky, a během toho se čistí.

Kuchyni i mycí místnost jsou také vybaveny stříkácími kohoutky, podlaha je položena spádem do podlahových odtokových boxů, aby bylo možné místnosti bez námahy čistit.

Parní prádelna se nachází také v přízemí hospodářské budovy a skládá se z namáčecí místnosti, skutečné prádelny a žehlící místnosti. Namáčecí místnost obsahuje pětídílný třídící box na prádlo, dvě napouštěcí vany a dva parní sudy. Myčka pak obsahuje samotnou myčku, odstředivku a žehlící místnost, sušičku, žehlící stůl a stoly.

Regulační místnost a strojojna.

Namáčecí sudy se používají k namáčení méně špinavého prádla. Jsou vyrobeny z modřínového dřeva a mají odtoková zařízení pro studenou a teplou vodu a odtokové kohouty. Mastné a silně znečištěné prádlo se čistí, vaří a dezinfikuje v parních sudech (postřikovačích). Pračka proto není příliš znečištěná, což znamená, že skutečný proces praní je omezen na normální dobu. Parní sudy se rovněž skládají ze sudů z modřínového dřeva s víky ze sklopného plechu. Parní topná spirála instalovaná na podlaze silně ohřívá prací prostředek a pouští páru na celý obsah prádla dvěma stoupajícími trubkami namontovanými na dřevěném roštu, čímž se nečistoty rychle a důkladně uvolní. Vozík na prádlo se přivede do vysokotlaké parní pračky a tam vlastní prací proces probíhá tak, že teplo vysokotlaké páry otevře póry prádla a proniknutí louhu uvolní nečistoty a odstraní je z pórů. Stroj je dvojítá bubnová pračka s vnitřním bubnem vyrobeným z mědi, na kterém jsou široké hřídele, které zajišťují jemné zvedání prádla bez známek tření. Vnější buben má silně pocínovaný plechový plášť s litinovými základnami a je vybaven automatickým střídavým pohybem, který dává bubnu pět otáček dopředu a potom stejně tak dozadu.

Celá pračka je poháněna elektromotorem o výkonu 6 HP, který pracuje na převodovém hřídeli, ze kterého táhne pás k jednotlivým strojům.

Z pračky jde prádlo k propírce do myčky. Skládá se z oválné dřevěné vany, uprostřed níž je dřevěný podstavec, kolem kterého je prádlo ve vodě poháněno lopatkovým kolem, energicky propláchnuto a současně máčeno. Prádlo se poté vloží do odstředivky pro odstředování a odvodnění, kterou tvoří vysokorychlostní měděný buben o průměru 800 mm, který je rovněž poháněn sdíleným převodem.

K rychlému sušení prádla se používá zařízení na sušení, které se skládá ze sušicí komory vybavené ohřevem a silným větráním se svisle zavěšenými kolejnicemi s tyčemi na zavěšení prádla, které lze přemísťovat na vodících kolejnicích. Sušení je řízeno hodinami. Na podlaze jsou umístěny litinové žebrované trubkové topné spirály, namontované pod lamelovým rámem, který se používá k ohřevu čerstvého vzduchu, jenž proudí dovnitř. Ten se při zahřátí stává relativně suchým a je odstraněn rychlým sušením mokrého prádla, zatímco vzduch je nasycen vodou a je veden ven přes střechu pomocí elektricky poháněného odsávacího ventilátoru.

V této fázi je prádlo připravené k použití na mandl. Ten tvoří deska stolu z červeného buku a mandlovými válečky z bílého bukového dřeva. Je poháněn přímo malým elektromotorem zabudovaným do spodního rámu, který pracuje na setrvačnicku a přenáší automaticky se měnící pohyb tam a zpět na ocelový stojan. Pro pohodlnou přepravu prádla se používají vozíky na gumových kolečkách, které jsou dvojí, na suché a mokré prádlo.

Odpařovací systém eliminuje páru a mlhu, která se tvoří během mytí a která nejen nasává do stěn a šíří nepříjemné pachy ve vedlejších místnostech, ale je také zdraví škodlivá. Systém spočívá v dostatečném přísunu čerstvého vzduchu předehříváním na radiátorech a přiváděním do umývárny, zatímco vzduch znečištěný vodní párou je odsáván ventilátorem.

Nemocnice je v provozu již více než 5 let a výše popsaná zařízení se osvědčila jako nejlepší a také se ukázala jako dostačující z hlediska výkonu, a to navzdory skutečnosti, že počet nemocných v důsledku částečného využití nemocnice jako válečné nemocnice je mnohonásobkem počtu, na kterém byl založen projekt a výpočet.

Za přípravu návrhu a implementaci výše popsaných kompletních systémů byla odpovědná společnost Brönnér & Comp., Ústí nad Labem, která se snažila zajistit bezpečný a ekonomický provoz výběrem pouze prvotřídních, dobře dimenzovaných přístrojů a materiálů, které ve spojení s pečlivě provedenou instalací zaručují bezchybný systém."

Marianna Frečerová

Březen 1968 v Sokolově

Na stránkách časopisu Sokolovsko se čtenáři mohli v minulosti seznámit s celou řadou důležitých událostí poválečné historie našeho regionu – o okupaci v srpnu 1968, revoluci v listopadu 1989 a rovněž i o událostech 3. odboje a s tím spojených útocích na sochu bojovníka od Sokolova. Kolega badatel Jan Rund pak psal i o realizaci pomníku bitvy u Sokolova. V mozaice těchto příběhů doposud chyběla připomínka významné společenské události ve stínu „pražského jara“ – v březnu 1968 se do Sokolova sjely stovky významných hostů, aby si připomněly 25. výročí bitvy u Sokolova a 20. výročí přejmenování města.

Společenské události připomínající 25. výročí bitvy u Sokolova se odehrávaly po celém Československu. Mezi nejvýznamnější části oslav patřilo přijetí delegace u prezidenta Antonína Novotného, předání téměř dvou set státních vyznamenání účastníkům bitvy a pro náš region významná slavnost v západočeském Sokolově.

Oslavy poutaly největší pozornost od roku 1948, kdy se vůbec naposledy ve větším počtu sešli účastníci bojů. Podle dobového tisku se tak jednalo o jednu z nevýznamnějších připomínek událostí druhé světové války, které se v poválečném Československu odehrály.

V Praze byly oslavy zahájeny slavnostním setkáním dne 4. března 1968 položením věnců u hrobu Neznámého vojína na Národním památníku na Vítkově. Tentýž den program pokračoval zahájením výstavy „25 let Sokolova“ ve Vojenském historickém ústavu a ve večerních hodinách bylo v sále kina Kyjev při dejvickém Vítězném náměstí vyznamenáno 135 bývalých účastníků bitvy Řádem rudé hvězdy. Dalších 62 veteránů obdrželo medaili Za zásluhy o obranu vlasti. Za padlé a zemřelé „Sokolováky“ převzali vyznamenání in memoriam jejich příbuzní, případně Místní národní výbory, odkud daná osoba pocházela. Návrhy na udělení těchto státních vyznamenání inicioval Svaz protifašistických bojovníků. Mezi oceněný-

Z oslav 25. výročí bitvy u Sokolova v západočeském Sokolově (archiv autora).

Čestní hosté z oslav v západočeském Sokolově. Úplně vlevo stojí dva veteráni, Rudolf Bejkovský a Miroslav Šmoldas.

KSC Alexanderem Dubčekem a Jozefem Lenártem, tehdejšími československým premiéry. Přítomen byl i předseda ÚV Svazu československo-sovětského přátelství Zdeněk Fierlinger a bývalý předseda vlády.

Skupinu veteránů bojů u Sokolova vedl armádní generál Ludvík Svoboda, který tehdy možná ještě nevědoval, že bude za tři týdny jmenován prezidentem on sám. Nechyběl ani armádní generál Bohumír Lomský, současně zastupující ministerstvo národní obrany. Doprovázelo je na sto dalších bojovníků od Sokolova, tedy téměř všichni veteráni bitvy, kteří žili v Československu, a to včetně těch, kteří si prošli různými perzekucemi v padesátých letech. Komunistický režim je totiž v průběhu „pražského jara“ rehabilitoval a navrátil jim občanská práva. I zde byli přítomni Mora s Demkem.

Setkání u příležitosti 25. výročí bojů o Sokolovo bylo oficiálně zahájeno v deset hodin dopoledne. Ještě předtím se váleční veteráni – bojovníci od Sokolova – shromáždili v Trůnním sálu Pražského hradu. S úderem desáté hodiny bylo oficiálně zahájeno slavnostní setkání příchodem prezidenta Antonína Novotného do Trůnního sálu. Úvodního slova se pak ujal generál Ludvík Svoboda, s jehož projevem kontroval prezident Antonín Novotný.

Oslav 25. výročí bitvy u Sokolova se v následujících dnech přesunuly z hlavního města na regionální úroveň. Nejvýznamnější oslavy byly naplánovány do západočeského Sokolova, který si kromě výročí bitvy připomínal i 20. výročí přejmenování z původního názvu Falknov.

V západních Čechách připravili organizátoři dvoudenní program: ve středu 6. a čtvrtek 7. března 1968 měly přijet delegace Ministerstva národní obrany, ÚV KSČ, ÚV Svazu československo-sovětského přátelství, ÚV Svazu protifašistických bojovníků. Hlavními hosty se ale měli stát sa-

mi Řádem rudé hvězdy byl rodák z Hlavna Karel Mora a Rudolf Kiklhorn in memoriam ze Sokolova. Medaili Za zásluhy o obranu vlasti mj. obdržel Štefan Demko z Krásné Lípy na Sokolovsku.

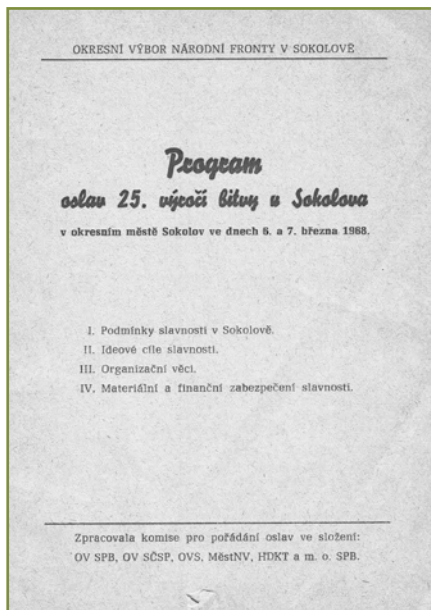
Bezpochyby nejvýznamnější událostí 25. výročí bitvy u Sokolova se stalo slavnostní přijetí delegace bývalých příslušníků 1. čs. samostatného polního praporu dne 5. března 1968 dopoledne v reprezentačních místnostech Pražského hradu. Událost zaštiťoval prezident Antonín Novotný. Slavnostního setkání se kromě prezidenta republiky zúčastnila celá řada významných hostů z politického i armádního života v čele s generálním tajemníkem ÚV

Večeře účastníků bitvy u Sokolova dne 6. března 1968.

Plukovník Rudolf Burda ukládá prst ze sokolovského bojiště do pomníku bojovníka od Sokolova.

Program oslav bitvy u Sokolova v západočeském Sokolově.

motní veteráni bitvy. Celkem jich do Sokolova přijelo 23, v čele s generálem Miroslavem Šmoldasem či plukovníky Rudolffy Bejkovským a Burdou. Nechyběla ani místní osobnost sokolovského boje: rodák z Hlavna Karel Mora přijel na oslavy až z Liberce. Počet veteránů by byl jistě daleko vyšší, pokud by už v předchozích dnech nemuseli absolvovat náročný program oslav v hlavním městě.

Uvítáním účastníků bitvy a oficiálních hostů v raních hodinách dne 6. března celé oslavy začaly. Hosté se ubytovali v hotelu Ohře a od 10 hodin proběhlo hned několik besed na téma bitvy u Sokolova na místních školách. Po obědě pak následovaly besedy v inter nátech a v útvech ozbrojených sil – v sokolovských kasárnách byl dislokován Vojenský útvar 3274 (38. dělostřelecký pluk). Ti hosté, kteří se neúčastnili besed, měli od organizátorů připravenou exkurzi do místních dolů, kde jim byla představena modernizace lomového dobývání hnědého uhlí. V 17 hodin proběhlo přijetí hostů představiteli města Sokolova a zápis do pamětní knihy v nově otevřené slavnostní síni města v sokolovském zámku. Následovala společná večeře a až do pozdních večerních hodin beseda o vzpomínkách účastníků bojů. Besedu pořádala místní organizace Svazu protifašistických bojovníků, moderoval ji generálmajor Jan Mráz, náčelník Krajské vojenské správy v Plzni. Jednou z dalších událostí oslav bylo otevření pamětní síně města v sokolovském zámku.

Oslavy 25. výročí bojů u Sokolova a 20. výročí přejmenování města pak vyvrcholily 7. března. Už v 10 hodin dopoledne se konalo v divadelním sále Hornického domu slavnostní setkání s účastníky bitvy u Sokolova, protifašistickými bojovníky okresu Sokolov, s delegacemi pracujících ze závodů a obcí Sokolovska, se zástupci společenských organizací, se zástupci pionýrů i útvarů ozbrojených sil. Na úvod setkání zazněly státní hymny Sovětského svazu a Československa, následně se slova ujal zástupce ÚV SPB Josef Pašek, po němž promluvil i vedoucí delegace MNO generál Miroslav Šmoldas a vedoucí delegací ÚV SČSP a KV KSČ. Před koncem setkání proběhlo ještě předání upomínkových darů a státních vyznamenání účastníkům bitvy u Sokolova, kteří si jej nepřevzali na celostátním srazu v Praze. Celkem se slavnostního setkání podle oficiálních údajů zúčastnilo 500 osob.

Po slavnostním obědu s přípitkem v hotelu Ohře začal ve 14 hodin program pro veřejnost. Na tehdejším Náměstí 9. května (dnešním Starém náměstí) začal krátký koncert vojenské hudby. Mezitím se seřadili veteráni a delegace k průvodu, který odešel směrem k pomníku bojovníka od Sokolova. Od půl třetí se konal pietní akt doprovobený pokládáním věnců a uložení prsti ze sokolovského bojiště do prostoru schránky za pamětní deskou na pomníku. Tohoto slavnostního aktu se zhostil veterán od Sokolova, plukovník Rudolf Burda z Plzně.

Zatímco dopolední program v Hornickém domě byl určen čistě pro pozvané hosty, odpoledne se v divadelním sále slavnost opakovala s určením pro širší vybranou veřejnost. Za plného sálu tleskalo ve stoje 500 hostů veteránům od Sokolova, kteří byli jeden po druhém veřejnosti představováni. Na závěr slavnostního zasedání přednesl svůj proslov předseda MěNV Sokolov Jiří Dytrych, který ve svých slovech připomněl význam samotné bitvy. Celé dvoudenní oslavy završil večerní koncert 60 členného Československého státního souboru písní a tanců. Poté se veteráni i jednotlivé delegace vydaly do svých domovů.

SEZNAM VETERÁNŮ – ÚČASTNÍKŮ OSLAV 25. VÝROČÍ BITVY U SOKOLOVA V ZÁPADOČESKÉM SOKOLOVĚ

Hlavní hosté

1. gen. Miroslav Šmoldas (1917-2003)
2. plukovník Rudolf Bejkovský (1917-1977)
3. plukovník Rudolf Burda (1921-1988)
4. major Ferdinand Dvořák – původně Derfler (1923-1991)

Ostatní (abecedně)

5. Michal Babič (1924-?)
6. Ondřej Brodský – původně Breitbart (1911-1976)
7. Štefan Daš (1922-?)
8. Štefan Demko (1921-1996)
9. Ivan Denčila (1919-?)
10. Vladislav Hába (1914-1981)
11. Michal Irčák (1919-?)
12. Vladimír Levora (1920-1999)
13. Karel Mora (1918-1984)
14. Robert Najman – původně Neumann (1896-?)
15. Jaroslav Nedbálek (1908-?)
16. Ivan Patrus (1913-1978)
17. Michal Rabren (1918-?)
18. Michal Síč (1912-?)
19. Ladislav Smejkal (1916-1993)
20. Evžen Zollmann (1913-?)
21. ?
22. ?
23. ?

Jiří Klůc

„MIPAL“ – lidové vozítko z Kraslic

Touha po levném a úsporném vozidle přiměla Technický výbor Autoklubu Republiky Československé na jaře roku 1948 k vypsání soutěže na konstrukci malého lidového vozítka. Dle základních podmínek mělo být nejméně pro dvě dospělé osoby, kryté před nepohodou a s maximální spotřebou 5 l na 100 km. Ve všem ostatním měli konstruktéři volné ruce a záleželo jen na nich, jaké zvolí technické řešení. Vyrobní cena navíc neměla přesáhnout 38 000 Kč.

Později bylo rozhodnuto o pořádání výstavy, na které měla být všechna lidová vozítka prezentována. Konala se v Praze ve dnech 22. října až 7. listopadu 1948. U této příležitosti vydal Autoklub katalog obsahující základní technické údaje všech vystavovaných modelů. Vystaveno bylo celkem 22 malých automobilů, z nichž mnohé byly vyráběny po večerech a nocích, většinou v amatérských podmínkách a bez použití speciálních nástrojů a zařízení.

Pod číslem 18 vystavoval prototyp miniaturního vozítka pojmenované „MIPAL“ národní podnik PAL – závod Kraslice. Technickou dokumentaci zhotovil jeho ředitel Jan Hans a sám všemožně podporoval nadšení všech, kteří se snažili vozítko včas dokončit. Dřevěnou kostru karosérie vyrobil truhlář závodu Karel Havelka a další součástky vyráběli v ostatních dílnách dělníci i učni. Sami dokázali vyrobit téměř vše, koupit museli jen několik málo součástek, např. pneumatiky, světla či volant. Vozítko se podařilo dokončit krátce před zahájením výstavy, proto nezbylo mnoho času na testovací jízdy. Do Prahy bylo odesláno vlakem. Tři dny před otevřením výstavy byla jednotlivá vozítka testována na silnici z Prahy do Benešova.

Podrobnější technické údaje o lidovém vozítku MIPAL přinesl Svět motorů: „... *Centrální nosník, vpredu příčné pero nahoře, dole trojúhelníková ramena s třecími tlumiči seřiditelnými křídlovými maticemi, hřebíkové řízení, pod kapotou vpředu výměnné kolo a místo pro kufřík. Ráfky na 4 šrouby pro pneu 16×4 mají*

Dobový snímek z novin s kraslickými konstruktéry a tvůrci.

AUTOKLUB REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ

VÝSTAVA LIDOVÝCH VOZÍTEK KATALOG

1948

Cena Kčs 8,-

Katalog lidových vozítek z roku 1948.

přivažené brzdové bubny 150×25 mm. Karosérie z hliníkového plechu má sklopné sklo, je však příliš krátká pro přijatelné seřízení. Motor Jawa 350 ccm pohání pevnou střední část zadní nápravy svislým řetězem. Zadní kola jsou nezávislá na podélných ramenech s třecími tlumiči, poloosy mají po jednom kloubu. Ramena se opírají o šikmá $\frac{1}{4}$ péra. Startování se provádí ruční pákou. Prostor u motoru je málo využit. Světlost vozidla nad zemí je poněkud malá, chlazení odsáváním není zcela vyhovující. Vozidlo má velice krásné dílenské provedení, potřebuje však nutně předělat karosérii.“

Výstava lidových vozítek se těšila obrovského zájmu veřejnosti. Průměrná denní návštěva se pohybovala kolem 3700 návštěvníků a většina z nich si chtěla prohlédnout vystavené vozítko zblízka a někteří si i odnést „něco“ na památku. Každý mohl do hlasovacího lístku vybrat svého vítěze. Hlasování návštěvníků rozhodovalo o peněžitých odměnách konstruktérům a vítězná lidové vozítko mělo být posléze vyráběno sériově.

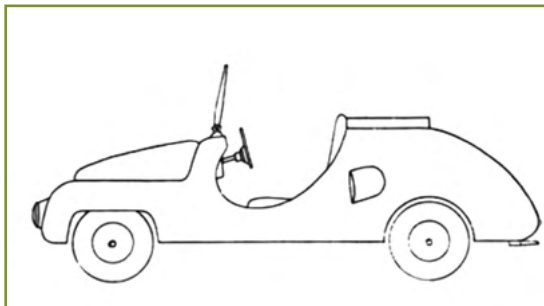
„MIPAL“

PAL - národní podnik, závod Kraslice

Váha podvozku	150 kg
Váha vozítka	245 kg
Největší délka	2540 mm
Největší šířka	1180 mm
Největší výška	1150 mm
Světlost nad zemí	200 mm
Rozchod před. kol	930 mm
Rozchod zad. kol	830 mm
Rozvor náprav	1630 mm
Motor	dvoutakt Jawa
Počet válců	1
Obsah válců	250 ccm
Vrtání a zdvih	65 × 75 mm
Největší výkon	9 HP
Spotřeba na 100 km	3,5 — 4 lt
Maximální rychlost	70 km/h.

Spojka	třecí, suchá
Převody vpřed	4
Převody vzad	0
Náhon	řetězem
Pérování vpředu	příč. pérem
Pérování vzadu	svazky ploch. per
Rám	trubkový, čtyřhranný
Rízení	hřebenové
Poloměr zatáčky	cm
Brzdy vpředu	mechanické
Brzdy vzadu	mechanické
Zapalování	dynamo-bateriové
Chlazení	vzduchem
Obsah benz. nádrže	15 lt
Rozměr pneu	405 × 100 mm
Počet míst	2

Parametry vozítka MIPAL.

Vozítko MIPAL z katalogu z roku 1948

Vozítko na snímku z dokumentu ČT.

Vozítko na testování v ulicích.

skončení druhé světové války a následném zrekonstruování závodu na počátku roku 1947 byla výroba v jednotlivých provozech zaměřena na některé součástky automobilového průmyslu. Moderně a účelně vybavené dílny zaručují zajímavou a příjemnou práci. Zřízena byla také závodní kuchyně s jídelnou a kino.

Na 340 zaměstnanců, převážně nástrojaři, kovosoustružníci nebo leštiči kovů pracuje na dvě směny. Mzda je vyplácena za práci v úkolech a podle zásluh. Kromě plnění svých pracovních povinností se mnozí zaměstnanci zapojují do různých brigád, např. do strojních či žňových. Je o ně dobře postaráno."

Jednotlivé automobily rovněž hodnotili komisaři. Z jejich vyjádření o modelu z Kraslic:

"... Vozítko MIPAL je velmi elegantní, ale málo praktické. Vážíme si iniciativy a nesmírného úsilí zaměstnanců tohoto podniku, kteří jej vyrobili ve svém volném čase. Nemůžeme se však smířit s tím, že zatímco karosérii byla věnována příkladná péče, pak podvozek byl vyroben narychlo. Motor se často přehřívá, snad důvodu jeho malého zajetí. Při váze dvou osob nevyhovuje ani pérování. Problémem většiny vozítek je nepohodlí během jízdy..."

V archivu ČT24 lze najít krátký filmový dokument z této výstavy, ve které se několikrát mihne i kraslické vozítko. Lidové vozítko MIPAL tehdy získalo pátou cenu. Společně s dalšími vozítky bylo posléze vystaveno v Liberci, Brně a Plzni.

Po skončení výstavy Svět motorů v listopadu 1948 napsal: "... Podle následného stavu vystavených vozítek by nezasevěný usoudil, že výstavu navštívily hordy vandálů. Utržené páčky, poškrábaný lak, rozbitá ochranná skla a zprohýbané kapoty svědčí o nevychovanosti pražského publika."

Při zpáteční cestě vlakem do Kraslic bylo vozítko nedostatečně upevněno, takže se vrátilo poměrně v rozbitém stavu. Snad jej i v tomto stavu někdo za pár stovek koupil a od té doby již o něm nikdo nikdy neslyšel.

Jedno z listopadových čísel Světa práce v témže roce o závodě v Kraslicích národního podniku PAL napsalo: "... Po

Stanislav Meinl

Jurij Moravec, odsouzen za chování otce

V roce 2020 se uskutečnila premiéra dvoudílného televizního film *Anatomie zrad* z dílny České televize, který mapoval osudy nejznámějšího českého kolaboranta s nacisty, ministra Emanuela Moravce. Jeho osud je poměrně dobře známý, méně je však známý osud jeho dětí, především syna Jurije. I přes skutečnost, že se neztotožňoval s otcovými názory, ba právě naopak jimi opovrhoval, byl jím donucen sloužit proti své vůli v německé armádě. Po konci války byl odsouzen za zradu a strávil několik let tvrdou prací ve vězeňských táborech. Část trestu si odpykal i v táborech nucených prací v Horním Slavkově na Sokolovsku, a i proto je zajímavé se s jeho osobností na stránkách časopisu Sokolovsko blíže seznámit.

Jurij přišel na svět 22. ledna roku 1923 v zemské porodnici v Praze III. jako druhý syn Emanuela Moravce. Jeho matka, Ruska Helena Georgijevna Becková, byla první manželkou Emanuela Moravce od roku 1920. Kromě Jurije přivedla na svět i jeho staršího bratra Igora, konkrétně 28. srpna 1920 v Českých Budějovicích. Toto první manželství se rozpadá 29. ledna 1932. Velmi krátce po rozvodu se Emanuel znovu oženil, tentokrát 30. dubna 1932 se Slovenkou Pavlou Szondyovou, která mu na svět přivedla třetího a posledního potomka Emanuela. Toto manželství také nevydrželo, rozpadlo se 4. října 1938. Poslední ženou se 30. listopadu 1942 stala teprve šestnáctiletá Jolana Emmerová. Toto manželství už zůstalo bezdětné.

Mladý Jurij žil se svou rodinou v podnájmu ve Strašnicích číslo popisné 344. V té době byl jeho otec frekventantem posledního ročníku Vysoké školy válečné. Jurij navštěvoval v letech 1928 až 1933 obecnou školu a následně strávil další 4 roky v První chlapecké měšťanské škole v Praze-Bubenci. V roce 1936 byl dokonce členem Skautské dvojky Jaroslava Foglara. Podle dostupných informací byl neukázněné dítě a už jako malý byl vyloučen ze školy za rozstřílení třídní knihy. V září roku 1937 pak nastoupil do tercie Československého vojenského reformního reálného gymnázia v Moravské Třebové, stejně jako o dva roky dříve jeho bratr Igor. Na rozdíl od něj však Jurij vykázal naprostý nedostatek vloh ke studiu vojenství a už v pololetí propadal z francouzštiny a zeměpisu a je nanejvýš pravděpodobné, že na konci roku nesložil reparát. Po tomto selhání byl Jurij otcem donucen ke studiu na hospodářské škole ve východoslovenském Sabinově a k rolnické praxi. Po 14. březnu 1939 byl nucen spolu s ostatními českými žáky a profesory Slovensko opustit, a tak ročník dostudoval v Hradci Králové. Bohužel se nedochovalo jeho vysvědčení ale i tak je předpoklad, že opět neuspěl. Otec proto vzdal snahu poslat syna do další školy a odsunul jej na vel-

Jurij Moravec (vpravo) s matkou a bratrem Igorem v dětském věku.

kostatek sudetoněmecké spisovatelky a básničky Marie Scholzové-Stonawské do Třebovic u Svinova (dnešní součást Ostravy), kde se měl stát zahradníkem. Avšak ještě v roce 1940 se Jurij ze Sudet naprosto znechucen vrátil do Prahy.

Jurij již od dětství měl vloh pro malířství a zajímal se o umění. Teprve po návratu ze statku otec konečně svolil, že syna podpoří ve studiu výtvarného umění. V listopadu 1939 však byly zavřeny veškeré české umělecké školy. To náramně nahrálo do karet Emanuelu Moravci, který tak mohl syna poslat na Německou akademii výtvarných umění v Praze na Karlově náměstí, kde nebyla

požadována maturita. Otec synovi sliboval, že zde bude moci studovat jako Čech, nicméně po nástupu 20. února 1941 po něm bylo požadováno německé občanství. Jurij to zpočátku zásadně odmítal, ale touha po vysněném studiu byla příliš silná. Proto se ho jeho otci podařilo přesvědčit, a tak byl Jurij první člen rodiny, který se stal příslušníkem Německé říše.

Nejen díky tomuto faktu byl jeho vztah s otcem velmi chladný. Jurij u otce nebydlel a nebral od něj žádné peníze. Mimo to také zásadně nesouhlasil s jeho chováním a názory. Od října 1941 žil v Praze VII. Holešovicích v Skuherské ulici (dnešní ulice Podplukovníka Sochora), číslo popisné 435/5. Bydlel společně s Věrou Čujanovou, o sedm let starší měšťanskou učitelkou, se kterou prožíval románek.

I přes skutečnost, že Jurij přijal německé občanství, nadále vystupoval jako uvědomělý Čech. Spousta jeho známých o této změně ani netušila a nemálo z nich nemělo ponětí, že je dokonce synem Emanuela Moravce. Co se týče školy, tu Jurij navštěvoval jen v nutných případech kvůli jeho spolužákům, kteří ho brali jako neplnohodnotného cizince. I tak se však umění věnoval naplno a některé své obrazy i prodával, aby si přivydělal.

V roce 1942 obdržel spolu s ostatními žáky z ročníku předvolání k odvodu. Jurij se okamžitě obrátil na otce, který mu slíbil, že ho v případě potřeby před odvodem ochrání. Byla to dokonce Jurijova podmínka pro přijetí německého občanství. Otec však synovu žádost o pomoc ignoroval, a tak byl nucen 17. dubna narukovat ke 137. pluku horských myslivců do Salzburku. Jeho poslední nadějí byla alespoň studijní dovolená, tu však neobdržel a počátkem června byl přeložen do PEA (Propaganda Ersatz-Abteilung) v Postupimi a v říjnu odjel na východní frontu, kde byl přidělen k velitelství XVII. německé armády na Kavkaze jako kreslíř. Počátkem ledna 1943 se pak vrátil do Sovětského svazu, jelikož byl poslán k propagandistické jednotce v okolí Smolenska. Protože uměl rusky po své matce, stal se zde tlumočnickem a instruktorem pěšího výcviku. Působil takto až do léta, kdy se jeho jednotka přesunula k Mogilevu. Podzim znamenal další přesun, tentokrát do Minsku a odtud do litevského Vilniusu, kde měl na starosti propagandu v řadách ruských dobrovolnických jednotek.

Koncem roku, už jako četař (Unteroffizier) byl vyslán zpět do důstojnického kurzu v Postupimi, ale v té době se rozhodl přeběhnout na stranu Čechů. Z počátku se skrýval ve Vilniusu u polských známých, bohužel byl po deseti dnech vypátrán (nahlásili ho nejspíše sousedé), zatčen a dopraven do Německa před vojenský soud. Zakročil však jeho otec a Jurij se tak vrátil zpět, rovnou do důstojnického kurzu, kde však údajně záměrně propadl u zkoušek. Od února do května 1944 sloužil nadále v Postupimi jako řadový poddůstojník, v květnu byl přesunut do Francie k velitelství XIX. armády v Avignonu, kde vykonával jen řadovou službu. Jednou se však na avignonském hlavním mostě během služby opil a byl přistižen nadřízenými. Znovu se proto podíval před vojenský soud, ale tentokrát ho otec nezachránil, takže byl odsouzen na šest měsíců do vězení a byla mu odňata důstojnická hodnost.

Jurij Moravec v německé uniformě.

Kvůli vylovení spojenců v jižní Francii byl z vojenské věznice Arles propuštěn již po pěti týdnech. Původně si měl zbytek trestu odpykat v trestním oddíle, ale tentokrát zapůsobil vliv jeho otce a on se tak vrátil zpět ke své jednotce. Mezitím však byl při ústupu lehce zraněn francouzskými partyzány. Po vyléčení absolvoval protitankový výcvik pěchoty v Al-sasku-Lotrinsku, následně byl zařazen k 338. pěšímu pluku, s nímž 14. listopadu 1944 odjel na frontu v okolí Belfortu.

Hned o dva dny později se mu naskytla příležitost a přeběhl na stranu spojenců. Spolu s dalšími přeběhlíky se okamžitě hlásil jako Čech a žádal zařazení do zahraniční československé armády. Bohužel jeho žádost nebyla s největší pravděpodobností vůbec vyslyšena. Až v lednu 1945 se pak stal členem PSZ (Polských Sił Zbrojnych) v početné skupině

Fotografie Jurije Moravce v době odsouzení.

československých státních příslušníků, kde sloužil do až března. Po výcviku v Avignonu měla být jeho jednotka odeslána jako posila 2. armádního sboru generála Anderse z Francie do Itálie. V Marseille byl však Jurij z armády propuštěn a vrátil se zpátky do zajateckého tábora. Důvody jsou nejasné, ale nejspíš se přišlo na to, co je zač jeho otec. V táboře ho až v červnu 1945 konečně navštívil repatriační úředník, od kterého Jurij žádal návrat do republiky. 24. října 1945 tak dorazil do Prahy transportem spolu s bývalými příslušníky zajateckého tábora.

Návrat ale neproběhl podle představ. Otec byl mrtvý, starší bratr Igor nezvěstný a společenský status jeho matky velmi nejistý. Za nedlouho byl Jurij zatčen. Z vazby pražského policejního ředitelství byl 12. srpna 1946 předán do vazby Mimořádného lidového soudu v Praze na Pankráci, kde se prošetřovalo jeho působení na východní frontě, a to především kvůli dopisu, který v létě 1943 poslal do Prahy svému strýci Ladislavu Moravci. V něm se zmiňoval, že vhodil do domu, kde žila partyzánská rodina, granát a další závažné údaje, i když bylo patrné, že šlo o nadsázku. Do konce roku 1946 byla vyslechnuta celá řada lidí, s nimiž se Jurij za války stýkal. Všichni nezávazně potvrdili, že se vždy choval jako řádný slušný člověk a vystupoval jako Čech. Několik z nich se za něj i přimluvalo. To ale nepomohlo, 27. prosince na něj byla podána obžaloba a 28. ledna 1947 proběhl výslech u vyšetřujícího soudce. Až 14. února pak proběhlo hlavní líčení před senátem. Ten ho odsoudil za zločin proti státu (přesné znění – v době zvýšeného ohrožení republiky dopustil se zločinu vojenské zrady, neboť jako příslušník republiky konal za války službu v německém, tedy nepřátelském vojsku) k trestu těžkého žaláře na 7 let, zostřené každého čtvrt roku tvrdým ložem, odnětí občanských práv na deset let, zabavení majetku a k náhradě nákladů za trestní řízení. Celý tento trest si měl odpykat v pracovních oddílech. Naopak zprošťující rozsudek byl vynesen ve věci podezření za spáchání trestných činů podpory, propagace nacismu a ublížení na zdraví většímu počtu osob, do čehož byla zahrnuta činnost na východní frontě.

Nejprve si Jurij svůj trest začal odpykávat ve věznici Krajského soudu trestního v Praze na Pankráci pod vězeňským číslem 8037. Podle hodnocení z roku 1948 byl mírné povahy, choval se vzorně a dosahoval velmi dobrých pracovních výkonů. Z Pankráce byl přemístěn do Trestního ústavu pro muže v Plzni, konkrétně 12. listopadu 1948, a od 19. listopadu pracoval v trestaneckém pracovním oddíle v Severočeských uhelných dolech v Libkovicích u Duchcova pod vězeňským číslem 8664. V Libkovicích se ho pokusila na-

vštívit jistá paní Honomichlová, Jurijova teta. Další přesun ho čekal až 1. prosince roku 1950 do věznice v Chrudimi a pak následně znovu až 21. srpna 1951 do Ostrova nad Ohří pod kmenovým číslem 017987. A právě v této době pobýval na Sokolovsku v uranovém lágru v Horním Slavkově. Je známo, že před svým propuštěním pracoval na hlubině a plnil normu na 133%. Během pobytu v Horním Slavkově podal i žádost o milost. Zmiňoval se zde, že uznává svoji chybu a snaží se ji odčinit. Také uvedl, že chce být přesunut po propuštění do Německa, kde na něj čeká snoubenka, a že má v plánu v Mnichově dostudovat započaté studium na malířské akademii. Také ho v táboře v Horním Slavkově znovu navštívila teta Anna Honomichlová, tentokrát jí bylo umožněno předat mu balíček v maximální hmotnosti 2 kilogramy.

Po uplynutí svého trestu byl 24. října 1952 odeslán do sběrného střediska pro odsun Němců v Ostravě-Kunčicích. Před jeho vysídlením do SRN mu byl povolen opětovný pobyt v Československu, nevíme však, zda si nechal vrátit československé občanství. Nakonec pak prý údajně i se svou manželkou (o které bohužel nemáme žádné informace) požádal o vystěhování do SRN, pas obdržel asi v roce 1957.

O jeho dalším osudu v 60. letech dosud nebylo nic známo. České televizi se ale nedávno podařilo vypátrat nové informace. Následující informace jsem čerpal z pořadu ČT reportéři, epizoda Synové zrádce, odvysíláné 24. srpna 2020.

Jak již bylo zmíněno, v roce 1956 nebo 1957 obdržel pas a odjel do Německa. Zde Jurij nějakou dobu žil a poněkud si změnil jméno – Georg Alexander Morawetz. Necítil se zde ale úplně dobře, a tak se odebral do Francie, kde byl asi nejšťastnější. Také se mohl konečně naplno věnovat malířství. Maloval sice obrazy stylem hodícím se spíše do měšťanských domácností, ale i tak se stal konečně úspěšným. Dokonce spolupracoval s galerií ve Stuttgartu, která dodnes spravuje valnou většinu jeho pozůstatostí.

Jurij však trpěl stresem, frustracemi a depresemi a umírá v roce 1964 v pouhých 41 letech. Tvrdě se na něm podepsala válka a věznění, zřejmě zejména pobyt v uranovém dole na Hornoslavkovsku. Jeho pobyt zde není příliš mnoho zdokumentován, avšak jistě patří k přinejmenším zajímavým kapitolkám dějin Horního Slavkova ve 20. století.

Klára Pösingerová

Krytý bazén v Sokolově

Koupání a osvěžení místních obyvatel bylo dříve v Sokolově složité. Přírodních ploch bylo v okolí málo. Vodu zadržovaly sice i "propadliny" po hlubinné těžbě, ale koupání zde bylo velice nebezpečné. Řeka Ohře poskytovala osvěžení, i když ne na odpovídající úrovni. Přesto byla na tomto toku na začátku minulého století, v roce 1914, zřízena plavecká škola vč. převlékárny. Vlastní prostor pro plavání dětí byl vymezen pontony, které se při větších vodách lámaly a bylo je nutné často opravovat. V roce 1933 – 1934, na základě projektu a řádného vodohospodářského povolení, bylo provedeno vybudování stálých bazénů pro plavání. Ty byly zhotoveny ze železobetonových jímek, zapuštěných do pravého břehu Ohře. Zbytky těchto stěn jsou v blízkosti kláštera zřejmě ještě dnes. Součástí projektu bylo také rozšíření šaten a zřízení bufetu. Kvalita vody v řece se však postupně snižovala vlivem vypouštěných průmyslových vod a velká povodeň v roce 1954 definitivně ukončila provoz tohoto koupaliště.

V místním tisku je zaznamenáno, že vedení města se otázkou vybudování bazénu, a to dokonce krytého, zabývalo již za „První republiky“. Přišla však druhá světová válka a po ní bylo nutné řešit otázky spojené s obnovou zničeného města. Přesto bylo rozhodnuto postavit před Starou Ovčárnou odpovídající koupaliště. Úkol zajišťovaly Báňské stavby Sokolov, a to včetně projekčních prací. Navrhly a vybudovaly zde

Plavecká škola na pontonech v roce 1928.

na svoji dobu velkolepý areál, který zahrnoval vnější bazény, šatny a bufet. V roce 1961 byl celý komplex slavnostně otevřen. Úspěch tohoto koupaliště jenom potvrdil, že je nutné zabývat se otázkou výstavby krytého bazénu a zajistit pro obyvatele města celoroční koupání.

Tak začíná historie této stavby ve středu Sokolova. Pro výstavbu byla vybrána jižní část Husových sadů, kde Krajský projektový ústav z Prahy navrhl tuto výjimečnou stavbu. Čím se odlišovala od ostatních staveb té doby? Především to byla nezvyklá architektonická tvář, dispozice a velice zdařilé řešení technologie. Autorem projektu byl akad. arch. Karel Kouba, který celou hmotu stavby pojal jako vícestranný mnohoúhelník se stěnami z pohledových betonů a velkými výkladci. Celkový objekt jistě patří k nemnoha stavbám tzv. brutalizmu u nás. Stavba připomíná velké sochařské dílo s abstraktní hmotou, citlivě osazenou do zdejší zeleně. Tento architekt navrhl společně s akad. malířem Zdeňkem Beranem výtvarné řešení stěn z režného zdiva v interiéru bazénu. Bylo k tomu použito tří druhů cihel v počtu 13 400 ks na plochách o výměře 269 m². Do dnešních dnů se část tohoto díla zachovala. Cihelné přízdívky jsou kotveny do železobetonových stěn a tepelných izolací. Vytváří tak opticky působivé plochy, které jsou v prostorách bazénu oživujícím prvkem. Celkové vybavení bazénu a úprava vody byly na vysoké úrovni. Vše bylo projekčně připraveno, avšak události v roce 1968 odložily vlastní výstavbu o jeden rok. Realizaci budovy, inženýrských sítí a terénních úprav zajišťoval národní podnik IPS Praha, se stavbyvedoucím Janem Plachým. Stavba byla dokončena a slavnostně otevřena 16. června 1973. Bylo to již za tzv. „normalizace“, a tak si tento nesporný úspěch přivlastňovali nezúčastnění. Ve skutečnosti zásadní podíl na tom, že v Sokolově bude krytý bazén, mělo tehdejší vedení HDBS a bývalý generální ředitel Ing. Novotný. Je zřejmé, že příprava této stavby započala již dávno před výstavbou bazénu. Svědčí o tom i geologický posudek, který byl v roce 1960 na základě sond provedených prom. geologem Knoblochem z HDBS vypracován Stavoprojektem Karlovy Vary.

Zastřešený bazén dobře sloužil dalších dvacet let. Za pomoci plavecké školy a několika plaveckých nadšenců zde bylo vychováno několik generací plavců. Oddíl plaveckých sportů se několikrát stal vítězem jednotlivých závodů doma i v jiných městech. Velice úspěšné bylo i družstvo vodního póla. V roce 1989 se dokonce družstvo žen, složené s vynikajícími plavkyněmi, stalo mistryněmi Československa. Proběhla zde také řada soutěží, mezi které patřilo štafetové plavání na 100 m s 1000 účastníky. V Sokolově nebylo problémem sestavit štafety, ve kterých plavalo i více závodníků a amatérů. Plavecký sport byl v Sokolově velice populární a započalo se s výukou plavání u malých dětí. V roce 1982 GŘ HDB proto zajistilo projekt

Koupaliště ve Slovenské ulici.

tzv. „výukového bazénu“, jako přístavbu o velikosti 400 m² k severní stěně stávajícího bazénu. Zde byl umístěn samostatný bazén o rozměrech 12 m x 6 m. Tato součást komplexu bazénu byla uvedena do provozu v roce 1984. Stavba o výšce 8 metrů nezapadala po architektonické stránce do původního konceptu a navíc vykazovala řadu chyb, zejména v tepelně technických vlastnostech stavby. To také vedlo později k rozhodnutí přistoupit k demolici přístavby a vybudovat zde další zařízení, které by pomohlo snížit ekonomické ztráty provozu vlastního bazénu.

Bývalý vedoucí Pavel Vacek, zaměstnanec provozovatele OPMH, měl postupně mnoho nápadů, jak udělat bazén více přitažlivým. Jedním z nich bylo vybudování nového tobogánu dlouhého 19,5 m, dle řešení akad. arch. Kouby. Tobogán byl dán do provozu v lednu 1990 a později byl převezen na vnější koupaliště. Jako další atrakce měla být realizována výstavba „Areálu zábavy“ v přilehlých Husových sadech, směrem ke Komerční bance. Prostor zábavy měl reprezentovat vnější kruhový bazén s gejzíry a chrliči. Strana zelených se proti záměru ostře postavila a vnější bazén nebyl vybudován. Nastala však doba privatizace a na základě projektu akciové společnosti Actus se sídlem v ulici 5. května 163, Sokolov, byl prodej bazénu schválen vládou České republiky. Bylo to usnesením ze dne 14. 10. 1992. Na základě kupní smlouvy ze dne 20. 11. 1992 přešlo vlastnictví na tuto akciovou společnost. V návaznosti na odsouhlasený privatizační projekt společnost přistoupila k přípravným pracem budoucí investice, která zahrnovala demolici výukového bazénu, výstavbu hotelu o 90 lůžkách a rekonstrukci stávajícího bazénu. Dne 22. 1. 1993 bylo vydáno povolení k odstranění stavby výukového bazénu a územní rozhodnutí na vlastní stavbu hotelu v měsíci dubnu. Vedení, a. s. Actus rozhodlo, že stavbu provede ve vlastní režii (IVVR). Bylo zřízeno samostatné výstavbové středisko v čele se zkušeným vedoucím Františkem Osvaldem, bývalým pracovníkem n.p. BSS a GŘ HDBS. Stavbyvedoucím byl pan Miloslav Čermák, pozdější náměstek hejtmána Karlovarského kraje. Práce postupovaly podle harmonogramu až do konce roku 1993, který předpokládal dokončení v červenci 1994. Potom se však ve výstavbě ukázaly nedostatky ve financování jednotlivých částí zakázky. Navíc se ve velké míře projevil mocenský boj mezi zájemci o privatizaci dalších provozoven, o které Actus usiloval. Zejména do areálu bývalého OSP bylo nutno vložit další prostředky. Vyvolalo to další žádosti o navýšení úvěru. Přesto se podařilo hotel dokončit a zkolaudovat. Slavnostní otevření se konalo 25. 3. 1995. Objekty

související s vlastním bazénem však nebyly dokončeny. Na společnost Actus byl vyhlášen konkurs a to znamenalo na dlouhou dobu přerušení prací na opravě všech technologií a uvedení bazénu do provozu. Vzhledem k tomu, že hotel a bazén byl provozně propojen, prodávala správkyně konkursní podstaty tyto nemovitosti jako jeden celek. Hotel fungoval, ale všichni majitelé si byli vědomi, že na dokončení rekonstrukce bazénu bude nutno vynaložit nemalé finanční prostředky. Další nájemci komplexu J. Mareš a Hecht však neměli prostředky rekonstrukci dokončit. Zachránit bazén se pokusil také sokolovský milovník plavání Richard Kamas. Jako dálkový plavec postupně dosáhl mnoha úspěchů na mezinárodní úrovni a byl v tomto sportu mnohokrát mistrem republiky. V kategorii F tj. muži od 50 do 54 let vítězí dodnes. Obnovit fungování bazénu však bylo nad jeho síly. Tehdy noví majitelé hotelu Mgr. Houdeček a O. Štork z Karlových Varů kupní cenu nezaplatili, a tak v roce 1999 byla nemovitost prodána dalšímu zájemci firmě Donex s.r.o z Prahy. Společnost pod novým názvem „Park hotel“ provozuje hotel dodnes.

Vedení města celou situaci a postupné střídání „provozovatelů“ bazénové části vidělo jako neúnosnou. Navíc obyvatelé města neměli do bazénu přístup více jak šest let. Proto v září 1998 zastupitelstvo města Sokolov rozhodlo, že bazén bude za 1,5 mil. Kč odkoupen. Odhad nákladů nutných k opětovnému zprovoznění bazénu činil 7,2 mil. Kč. Bylo nutno jednat nejenom se správkyní konkursní podstaty JUDr. Ivanou Tóthovou, ale i s novými majiteli hotelu. Tato jednání byla uzavřena v březnu 1999 a mohlo se přistoupit k přípravě této investice. Bylo nutné oddělit obě nemovitosti vč. všech médií, vybudovat nové zázemí bazénu, které bylo původně plánováno a provedeno v hotelu. Bylo také nutné celý bazén zajistit pro imobilní občany a reagovat na nejnovější poznatky z provozu bazénů. Projekt na základě konzultací s Asociací pracovníků v regeneraci vyskladnily BPO Ostrov. Výtvarné řešení sauny, vstupu a místnosti pro plavčíky navrhl Ing. arch. Mlejnek z Prahy. Také bylo rozhodnuto, s ohledem na zkušenosti z ostatních staveb, že budou formou výběrového řízení osloveni zhotovitelé jednotlivých profesí, a tak dojde k finančním úsporám. V závěru se potvrdilo, že předpoklad byl správný a došlo k úspoře cca 1 mil. Kč, oproti úvahám, kdy mohla být stavba svěřena generálnímu dodavateli. Práce na stavbě zajišťovalo 7 zhotovitelů: ISSO Sokolov, s. r. o., PSV Svatava, Bajba Sokolov, Torema, s. r. o. Sokolov, Martia, a. s. Ostrov, Metal Prodex, s. r. o. a Sportakcent Praha. Koordinační činnost a stavební dozor zajišťoval autor článku. Velký podíl na tom,

Výstavba bazénu v roce 1971.

Výukovy bazén, stav v roce 1993.

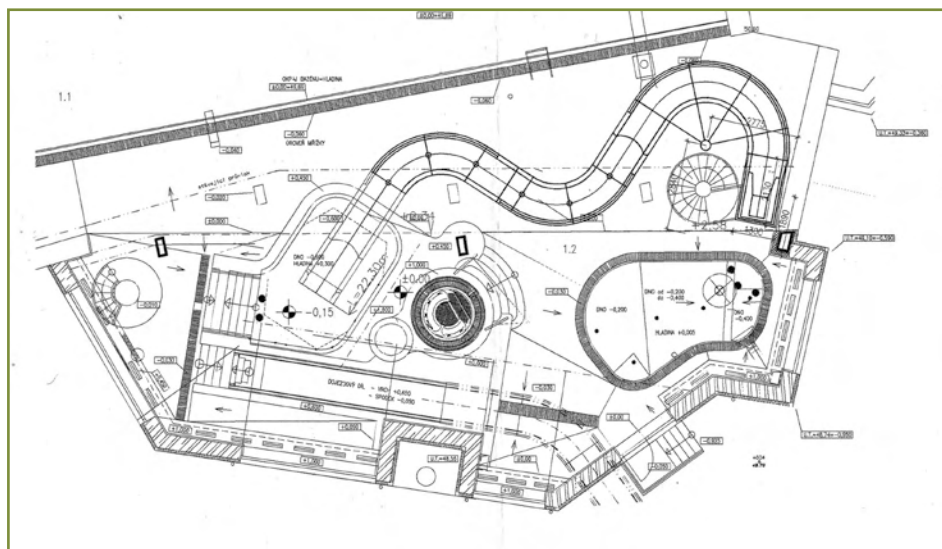
že stavba byla zkolaudována v prosinci 1999 a předána veřejnosti 14. ledna 2000, má bývalá prokuristka Sokolovské bytové paní Alena Purschová. Její zájem i empatie ovlivnily a povzbudily jednotlivé firmy při plnění harmonogramu. Dík patří také zastupitelstvu města Sokolov, které v nelehkém období správně rozhodlo o koupi bazénu a město investici zafinancovalo. Toto opětovné zprovoznění bazénu v roce 2000 však neznamenalo ukončení všech prací na objektu. V roce 2003 bylo rozhodnuto v bazénu vybudovat tobogán a vířivku. Územní rozhodnutí této stavby bylo vydáno 19. ledna 2004. Prostor k umístění byl velice omezen, vzhledem k tomu, že Husovy sady jsou chráněným přírodním útvarem a nesměl být zastavěn ani 1 m² mimo zastavěnou plochu bazénu. I s tím si projektant Bazenservisu – Ing. Milan Šmíd poradil, když využil k realizaci celou bývalou terasu. Umístil zde dokonce dva tobogány, jeden o délce 93 m a druhý dlouhý 23 m, a také whirlpool. Na delší tobogán se nastupuje ve věži vysoké 13 metrů. V suterénu je umístěna strojovna VZT a bazénová technologie. Práce probíhaly od června do srpna 2005, kdy byla pro výstavbu využita odstávka bazénu. Zdálo se, že termín není reálný v tak krátké době splnit. Přesto se do

Původní interiér s tobogánem.

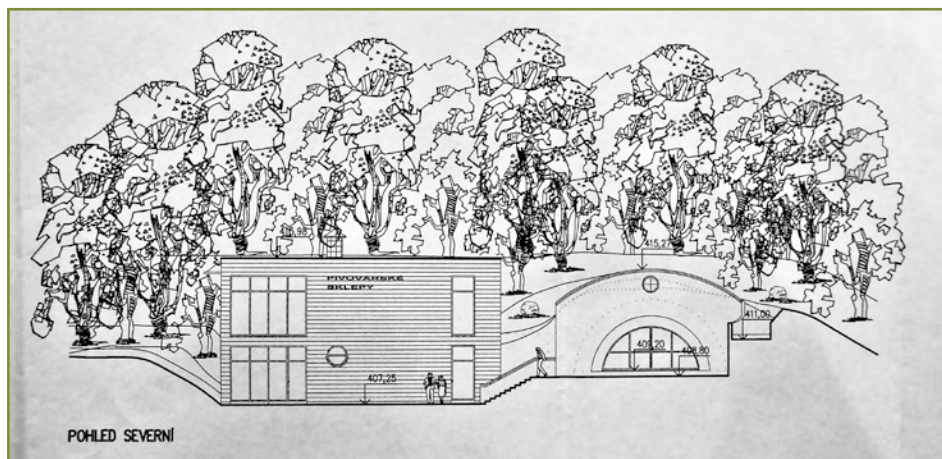

Areál zábavy navržený v roce 1990

Projekt skluzavek.

výběrového řízení přihlášily firmy ze Zlína, Klatov, Plzně a místní společnost – ISSO-inženýrské stavby Sokolov, s. r. o., která byla k realizaci vybrána. S termínem a kvalitou si poradila výborně. Velkou zásluhu na tom měli Ing. Jan Mašek, stavbyvedoucí pan Štěpanovský a prokurista SB Ing. Rambousek. Také byl novou keramikou opraven a obložen vlastní plavecký bazén. Investora při zajišťování těchto zakázek zastupovalo sdružení Rustika – Rund stavební a inženýrská kancelář. Stavba za 29 mil. Kč včetně nových atrakcí, byla zkolaudována a uvedena do provozu 9. září 2005. Provozovatel bazénu Sokolovská bytová, s. r. o. (SB) měla vždy zájem na co nejefektivnějším a atraktivním provozu zařízení. O vlastní provoz se od doby znovu otevření dodnes vzorně stará vedoucí Karel Koutecký a kolektiv všech zaměstnanců, od strojníků po plavčíky.

Navrhovaný vstup do sklepů u bazénu.

Společnost SB také plánovala využít podzemní plochy bývalých skladů n. p. Zelenina v Husových sadech. Zajistila studii na řešení těchto sklepů pro další prostory bazénového komplexu. Dokonce bylo k tomuto záměru vydáno územní rozhodnutí. V cestě k realizaci však stála velká finanční částka bez možnosti dotace a náročnost výstavby ve složitém terénu parku. Za úvahu však stojí vybudování alespoň části řešení, které by v první etapě zakrylo nevkusný vstup do podzemních prostor bývalého skladu zeleniny. Tento vstupní objekt by se mohl stát základnou pro výlety do okolí Sokolova. Mohl by také sloužit jako malé fit centrum, pro sportovce, cyklisty nebo infocentrum. Je to však otázka k řešení v následujících letech. Velice smutné dny bazénu i hotelu nastaly v roce 2020, kdy se celým světem přehnala pandemie Covidu 19 a ochromila veškerý provoz. Nikdo v minulosti nepočítal s tím, že něco tak děsivého může nastat. V minulosti byly překonány mnohé potíže, proto všichni věří, že šťastné dny bazénu znovu nastanou. V červnu letošního roku oslaví budova svůj krásný věk čtyřicáté osmé narozeniny. Jistě všichni, zejména příznivci plavání a relaxace, jí popřejí mnoho dalších a úspěšných let.

Jan Rund

Transporty do Lodže

Odstoupením sudetského území hitlerovskému Německu se začalo měnit postavení židovského obyvatelstva v naší demokratické masarykovské republice. Zdejší Židé opouštěli pohraničí v naději, že ve vnitrozemí najdou ochranu a bezpečí. Ovšem tato naděje byla zničena vytvořením Protektorátu Čechy a Morava, kde v červenci 1939 začaly platit tzv. Norimberské zákony, které Židy začaly zbavovat veškerých práv až do mezní situace. Nastala totiž ghettoizace, tedy soustřeďování Židů z řady zemí do uzavřených lokalit, což znamenalo začátek konečného řešení židovské otázky - tedy jejich vyhlazení v celé Evropě. Tento velice stručný a zjednodušený úvod je motivován záměrem připomenout, že ještě před zřízením ghetta v Terezíně již začaly z Prahy odjíždět transporty českých i moravských Židů na uzavřená území. A to do polské Lodže, německy tehdy nazvané Litzmanstadt. Drtivá většina z nich zahynula. V následujících řádcích jde především o pietní vzpomínku na 80. výročí tohoto tragického momentu, jehož součástí se stala i řada zdejších Židů.

V kalendáři bylo datum 16. října 1941 a z nádraží Praha-Bubny vyjel osobní vlak. A v něm sedělo tisíc lidí. Všichni měli na kabátech žlutou hvězdu a v očích strach s nejistotou. Do vlaku totiž nastoupili bez jízdenky. A žádný z nich tehdy netušil, že téměř nikdo už Prahu nikdy neuvidí. Až mnohem později budoucnost prozradila, že stejnou trasou projelo celkem pět podobných vlaků, které všechny zastavily u seřadovacího nádraží Radegast v polské Lodži. Odtud byli tito „cestující“ v doprovodu stráží vždy odvedeni do zdejší nejchudší židovské čtvrti Baluty a předměstí Marysin. Sem totiž začali nacisté soustřeďovat od února předchozího roku nejprve polské židovské obyvatelstvo z města a o okolí, v dalším roce do této nejchudší lodžské lokality pak začali přibývat rovněž izraelité z dalších zemí. Od 16. října do 3. listopadu 1941 sem bylo postupně dopraveno také 5002 českých Židů. Do příprav na tuto teritoriální izolaci v Lodži byla zapojena střešovická Ústředna pro židovské vystěhovalectví a Židovská náboženská obec Praha, která musela sestavit jednotlivé seznamy pro každý transport. V této nezáviděníhodné pozici byli mimo jiné Dr. František Wiedmann a Jakob Edelstein, kteří se nuceně museli podrobit tvrdým německým příkazům. Vedoucí vystěhovaleckého oddělení Hans Bonn se ale odmítl jakkoliv podílet na tomto hořkém úkolu. Byl proto zatčen 8. října gestapem, obratem dopraven do koncentračního tábora Mathausen, kde byl

popraven v datu odjezdu druhého pražského transportu. Osobám, které byly do jednotlivých transportů vybrány, byla vždy cíleně ve večerních hodinách doručována předvolání na centrální shromaždiště. To bylo zřízeno ve zchátralém areálu Radiotru poblíž holešovického Výstaviště. Tady v provizorních podmínkách strávili předvolaní Židé se svým skromným zavazadlem s povolenou váhou 50 kilogramů tři dny. Byli zkontrolováni podle seznamů, museli odevzdat veškeré cennosti, zbylé potravinové lístky i klíče od bytů. Potom dostali papírové cedulky bez jména jen s registračním číslem a strávili poslední noci v Praze na podlaže či špinavých matracích. Již tyhle momenty německé šikany a bezohledného zacházení jistě otřásly jejich psychikou. A pak přišel hromadný přesun na blízké holešovické nádraží za doprovodu protektorátní a německé pořádkové policie. Následoval nástup do připravených zvláštních osobních vlaků třetí třídy, veškerá zavazadla byla naházena do posledního vagonu a pak zazněl signál k odjezdu. Pro drtivou většinu to byla cesta ke smrti. Kruté životní podmínky v přelidněném ghettu totiž byly příčinou, že zdecimovaní a vyčerpaní Židé brzy postupně umírali. Někteří také byli zřejmě posláni do vyhlazovacího tábora v Chelmnu nad Nerem. Osvobození a konce války se totiž dočkalo pouhých 276 osob. Ale ani dosavadní bádání zatím nedokázala přesně doložit, kde a jak skončil život jednotlivých deportovaných. Zcela jistá však byla a zůstává smutná skutečnost, že v každém z těchto pěti lodžských transportů, označených v seznamech „A-E“ byli také Židé, kteří pocházeli přímo z našeho regionu nebo k němu měli blízký rodinný vztah. A těm, jejichž jména byla doposud vypátrána, jsou věnovány tyto řádky.

TRANSPORT „A“, odjezd 16. října

Hugo Bleyer

Sňatek jeho rodičů Sofie Spieglové a Adolfa Bleyera se uskutečnil 1. ledna 1884 v Sokolově, odkud pocházeli i Hugovi rodiče z matčiny strany. Matka Sofie zde přišla na svět 19. srpna 1861. Manželé Bleyerovi se však po svatbě usadili Karlových Varech, kde se Hugo 24. prosince 1886 narodil a žil zde zřejmě až do záboru Sudet. Měl pět sourozenců, všichni jsou zapsáni s rodištěm v Karlových Varech. Hugo byl evidován jako obchodník. Zůstal svobodný a bezdětný. Jeho poslední pražskou adresou před nástupem do prvního lodžského transportu byla ulice Na Švihance č. p.4 v Praze XII. V Lodži byl evidován na adrese Siegfriedstrasse (Marysinska) 6, byt 7. Zemřel pravděpodobně na území ghetta 29. května 1942.

Hugo Bleyer.

Karel Hansel

Narodil se 23. července 1901 v Sokolově. Byl pátým potomkem úředníka Citicko-falknovské uhelné společnosti Bertholda Hansela, rodáka z Ivančic na Moravě, a jeho ženy, karlovarské rodačky Ernestiny, rozené Steinigerové. Tři jeho sourozenci zemřeli v útlém věku a když zemřel jeho otec, bylo mu čtrnáct let. Sestra Hedwiga se v roce 1923 provdala za disponenta pražské papírenské firmy Ernsta Poláčka. Stal se tak švagrem známého českého novináře a spisovatele Karla Poláčka, který také patřil mezi oběti holocaustu. Karlův bratr Arnold byl úředníkem uhelné společnosti Weimann v Ústí nad Labem, odkud byl přeložen 28. září 1938 do Prahy. Karel zůstal svobodný a po Mnichovské dohodě začal usilovat o emigraci do Chile, bohužel marně. Ztratil zaměstnání a žil v Praze s ovdovělou matkou a rodinou bratra Arthura v pražské Bendlově ulici č. p.4., kam mu bylo doručeno předvolání do prvního lodžského transportu. Zřejmě poslední informací k jeho osudu zůstane strohý fakt z centrální databáze Yad Vashem, že 4. dubna 1942 zemřel. Podle uvedení přesného dne úmrtí lze vznést domněnku, že datum pochází z dochovaných zdravotních záznamů, které se v ghetu podařilo nalézt. Sestra Hedwiga s rodinou zahynula v říjnu 1942 v Treblince, matka a rodina bratra Arthura pak během roku 1944 v Osvětimi-Birkenau.

TRANSPORT „B“ odjezd 21. října 1941

JUDr. Otto Löwy

Byl synem představeného Židovské náboženské obce v Kynšperku nad Ohří, kde se narodil 1. ledna 1879 manželům Albertovi a Hedvice, rozené Kohnové. Advokátní praxi provozoval v České Lípě, odkud pocházela jeho manželka Josefína rozená Austerlitzová. Nejbližší příbuzní ze strany manželky působili rovněž v advokacii. Jejich sňatek byl uzavřen v roce 1912. Spolu vychovali dceru, syn Hans zemřel v dětství. Do podzimu roku 1938 žila rodina v České Lípě, Wallensteinstrasse č. p. 403. Otto byl členem Advokátní komory české, ze které však byl pro svůj židovský původ později vyloučen. Po záboru pohraničí odešel s manželkou do Prahy, odkud se do bezpečí podařilo dostat jeho provdané dceři, jejímž prostřednictvím se jméno manželů dostalo do databáze obětí holocaustu. Zde je uveden jak Otto Chaim Loewy. Před deportací žil se ženou v Praze II Petráská č. 10. Dr. Löwy zemřel 20. května 1942 zřejmě přímo v ghettu, kde byly zřízeny provizorní nemocnice. Datum úmrtí manželky Josefiny není známo. Holocaust přežil Ottův bratr, který po válce vyučoval v kynšperské hudební škole.

Mohrovi

Jak JUDr. Arthur Edgard Mohr, tak jeho žena Flora byli sokolovští rodáci. Arthurův otec Leopold pocházel z Haliče, ale prvorozený Arthur se narodil 26. března 1883 v Sokolově. Matka se jmenovala Terezie. Ve stejném roce bylo do zdejší rodné matriky zapsáno též jméno Flory, která se narodila manželům Karlovi a Veronice Pollakovým. Z těchto dvou rodin vzešlo manželství Mohrových. Měli syna Heinricha Helmuta, který však jako tříletý zemřel. Tím víc se těšili z dcery Kateřiny (Katty), narozené 11. července 1913, která projevovala výtvarné nadání. Pracovala po studiu (v Lipsku?) jako návrhářka v Praze a zůstala svobodná. JUDr. Mohr působil jako soudní rada původně v Liberci, pak v Kutné Hoře, kde byl pro svůj neárijský původ 22. února 1939 poslán do výslužby. Po záboru pohraničí se Katty snažila o emigraci do Anglie, která však nevyšla. V Lodži byli všichni tři evidováni na společné adrese Hamburgerstrasse (ul. Lutomiarska) 22, byt č. 14. Nikdo z nich nepřežil. Věčnou památkou na tuto rodinu alespoň zůstanou tři Kameny zmizelých, které byly v roce 2018 položeny před domem v pražské Bartolomějské ulici čp304/1, odkud Mohrovi vyšli do podzemního dne 1941 na svou poslední cestu bez návratu.

Marta Picková

Byla sestrou výše uvedené Flory Mohrové. Její narození 3. října 1885 je zapsáno v matrice s původním dívčím příjmením Pollaková. V sokolovské synagoze se 5. srpna 1906 provdala za obchodníka Otto Picka, který byl téměř o čtrnáct let starší. Ten nepocházel ze Sokolova, ale působil tu určitý čas jako obchodník. Do zdejší rodné matriky byla o dva roky později zapsána jejich dcera, která dostala dost nezvyklé jméno, a to Hildegarda. K upřesnění jejího osudu jsou informace stále hledány. Marta se v roce 1939 snažila o emigraci, ale snaha dostat se do bezpečí nebyla úspěšná. Ačkoliv měla v protektorátní Praze sestru Floru s rodinou, nežily společně. Byla však s její rodinou zařazena do stejného transportu. Předvolání na shromaždiště jí bylo doručeno na adresu Praha II, U Průhonu č. p.6. Bližší situaci po jejím příjezdu do Lodže neznáme. Neznáme tedy ani místo, kde vyhasl Martin život.

TRANSPORT“ C“ odjezd 26. října 1941

Rudolf Benda

Své dětství prožil v Sokolově na Starém náměstí, kde měl jeho otec Emil obchod se střížním zbožím. Na svět Rudolfa přivedla 24. srpna 1913 maminka Rosa, rozená Pollaková, jako prvního ze tří potomků

této zbožné rodiny, která měla vřelý vztah s českou menšinou. V roce 1920 narozená Rudolfova sestra Alice žila pouhých šest měsíců. Druhý syn Bendových se jmenoval Jiří, navštěvoval českou školu, která byla postavena v blízkosti otcova obchodu. Rudolf si později zvolil studium na lékařské fakultě, tu však nedokončil. Snad (?)určitou dobu vypomáhal v židovské nemocnici v Lublaňské ulici a do října 1941 byl evidován na adrese Praha XIII, Korunní č. p. 13. Jeho odsunem do Lodže byl přerušen kontakt s rodiči a bratrem, kteří vlivem vyhrčené politické situace byli nuceni opustit Sokolov na podzim 1938 a přestěhovali se k příbuzným do Kralup nad Vltavou. Poté byli v roce 1942 deportováni transportem z Kladna do Terezína. Matka s Jiřím zahynuli v květnu téhož roku v lublinském discritu, otec Emil zemřel 10. července 1942 v Majdanku. Rudolfova fotografie je umístěna v prostoru nádraží Praha-Bubny.

Rudolf Benda v roce 1913.

Ernst Ehrlich

Narodil se 19. srpna 1885 v Chodově otci Nathanovi a jeho druhé ženě Rose, rozené Sadlerové, která pocházela z Hrozňatova na Chebsku. Měl celkem jedenáct sourozenců včetně nevlastních. Otec byl aktivním členem židovské komunity a též spoluzakladatelem porcelánky v Božíčanech. Ernst se však orientoval na bankovní sektor a působil v Mariánských Lázních. S manželkou Ernou, která pocházela z Mostu, vychovali dceru Annelise. Po obsazení sudetského území si našli bydlení v Praze XII, Bělehradská č. p. 36. Uniknout rasové diskriminaci se však podařilo pouze dceři, manželům se vystěhování nepodařilo a čekala je deportace do Lodže. Tady byli umístěni v Brunnenstrasse (Berka Joselewiza) 20, byt č. 18. Podle pátrání příbuzných byli v květnu 1942 odvezeni do vyhlazovacího tábora v Chelmně nad Nerem. V centrální databázi je jako poslední místo jejich existence uváděno lodžské ghetto.

Ernst Ehrlich.

Lisbeta Ehrlichová

Byla třetím a nejmladším dítětem Ing. Karla Ehrliche a Army, rozené Steinové. Je zapsaná do Božíčan, které do r. 1938 patřily k sokolovské Židovské náboženské obci. Narodila se 14. prosince 1914. Rodina později přesídlila do Karových Varů, odkud otec denně do porcelánky dojížděl autem. Ing. Ehrlich však bohužel nečekaně 20. července 1934 zemřel, továrna ale zůstala v majetku Ehrlichových. V pomnichovské době však nastal zvrát. Původně židovský podnik byl totiž arizován. Matka Irma stihla odejet do bezpečí, také dva starší bratři prošli válkou a přežili. Walter po té dokončil studium na lékařské fakultě a praktikoval na pražské klinice u prof. Sylaby. Vliv antisemitismu však ovlivnil jeho odchod do USA. Elisabetinu včasnou emigraci však znemožnily jisté okolnosti, takže její setrvání v protektorátu Praze mělo tragický důsledek. Tím byla právě deportace do Polska. Před transportem žila v Praze 1, Haštalská 6. V mé dlouholeté osobní korespondenci s jejím starším bratrem Walterem figuruje sdělení, že zahynula 10. srpna 1944 při likvidaci lodžského ghetta následkem celkového vyčerpání.

Lisa Ehrlich.

Irma a Harry Kohnovi

Jediný syn manželů Kohnových, kteří žili v sokolovské Sommergasse č. p.25, se narodil 14. srpna 1926. Matka Irma, narozená 10. ledna 1900 jako Zentnnerová, pocházela z Týniště v tehdejším politickém okrese Žlutice. Dětství Harryho poznamenala v jeho osmi letech nečekaná smrt otce Lea, který 8. července 1934 spáchal ve zdejšímu hotelu Theierl sebevraždu. Po záboru pohraničí se ovdovělá Irma s Harrym přestěhovali do Prahy, kde žili v tísnivých poměrech a matka si přivydělávala šitím. Kvůli věku se nepodařilo syna zařadit do dětského transportu do Anglie. Harry pak navštěvoval předškolovací kurs, jenž pořádala pražská Židovská náboženská obec pro mládež, které bylo z rasových znemožněno jakékoliv studium. Z hudebně talentovaného Harryho se tak stal truhlářský učeň. S matkou, která pobírala nízkou finanční podporu od Židovské náboženské obce, žili v Soukenické ulici č. p. 25. v Praze II. Odsud společně odešli již 18. října 1941 na holešovické shromaždiště. V Lodži jim bylo přiděleno společné ubytování v Cranachstrase (Zydowska) č. 22,v bytě č. 16. Třetí pražský tisícový ransport „C“, kterým odejeli do loddžského ghetta, přežilo 65 osob. Ale mezi ně tito sokolovští Kohnovi nepatřili.

TRANSPORT „D“ odjezd 31. října 1941

Josef a Ernestina Bobkovi

Po sňatku 30. března 1908 žili v Novém Sedle č. p. 262. Manžel Josef se narodil 9. prosince 1881 v Mlečicích v tehdejším okrese Zbiroh. Matka Valerie, narozená 26. února 1885, se jmenovala Ernestina a byla dcerou Nathana a Francizsky, původem z Podbořánek v tehdejším okrese Podbořany. Šlo o středostavovskou židovskou rodinu. Novosedelští Bobkovi vychovali jedinou dceru Valeriei, jejíž základní data jsou uvedena níže samostatně.

Stejně jako dcera usilovali i stárnoucí rodiče o odchod z Protektorátu. Avšak od poloviny roku 1939 začalo markantní omezení židovského vystěhovalectví, takže nakonec našli ubytování v pražské Hájkově ulici č. p. 19, která byla jejich posledním útočištěm před deportací z okupované republiky. Jedinou slabou útěchou Josefovi a Ernestině snad tehdy mohla být skutečnost, že s nimi společně do Lodže odejela i ovdovělá dcera Valerie.

Josef a Ernestina Bobkovi.

Valerie Bobková - Schönová

Narodila se 10. října 1909 manželům Bobkovým v Novém Sedle. Vzdělání absolvovala v německém jazyce, stejně jako její manžel Ervín(14. září 1896), který pocházel z Vídně, kde se narodil 14. září 1896. Jeho rodiči byli Baruch a Karolína. Projevil se jako obratný podnikatel, což zúročil právě v našem regionu. S bratrem Walterem vybudovali prosperující továrnu ve Vojkovicích(Wickwith) s výrobou nití a tkaniček do bot. Jejich výrobky se prosadily i v zámoří. S Valerieí Bobkovou se Ervín oženil v sokolovské synagoze 16. listopadu 1930 a měli vilu v Moříchově u Jáchymova. Podnikatelské záměry i jejich soukromý život však neúspěšně ovlivnil zábor Sudet a následoval tragický zvrat. Ervín s třetím

Valerie Bobková - Schönová

bratrem Josefem byli internováni v objetku zámku v Ostrově, který zřídilo karlovarské gestapo a panovaly tam hrůzné podmínky. Josef zde zemřel 22. dubna 1939, Ervín pak ukončil život 7. května skokem(či vyhozením?) z okna. Ostatky obou bratří byly převezeny do Prahy, kde mezitím vyřizovala Valerie víza k cestě s do zámoří. Smrt manžela ji zdrtila, plány na vycestování nevyšly. Do deportace žila v pražském bytě s rodiči, kteří také těžce nesli tragédii dceřina manželství. Její poslední známou lodžskou adresou byla Cranachstrasse(ul. Żydowska) 5,byt č. 11.

Berta Rosnerová - Brillová

Simon Rosner s manželkou, rozenou Rosenbamovou, přivedli na svět dvě dcery. V datu 19. února 1885 to byla Berta, o dva roky později se pak 27. června 1888 narodila její mladší sestra Hermína. Ta však 22. ledna 1888 zemřela. Otec později patřil k předním činitelům sokolovské ŽNO. Šlo o velmi zbožnou rodinu, která pamatovala slavnostní vysvěcení sokolovské synagogy. V jejích prostorách se konal 22. května 1904 i svatební obřad dcery Berty. Jejím manželem se stal MUDr. Philip Brill původem z Libochovic. Manželé žili dlouhá léta v Chomutově, kde Bertin muž provozoval lékařskou praxi. Vychovali dvě děti. Smutným okamžikem pro ně byla smrt syna, který zemřel v devatenácti letech na srdeční obtíže. A přišly další trpké peripetie. V únoru 1938 totiž zemřel manžel Philip a ovdovělá Berta byla z okleštěného pohraničí donucena k útěku. V Praze VII žila v ulici Dělnická č. p.0299. V dochovaných seznamech jsou uváděny dvě její lodžské adresy. Nejprve Brezinská 53,byt 2 a potom to byla ul. Franciszanska 21. Není vyloučeno, že zahynula při razíích v ghettu.

Bedřich Steiniger

Pocházel z manželství Ernesta Steinigera a jeho ženy Kláry, rozené Taussigové, kteří bydleli na Starém náměstí č. p.20. Tento dům koupili již jeho předci v druhé polovině 19.století, postupně jej rozšířili a zmodernizovali. Bedřich absolvoval obchodní školu v Karlových Varech, praxi získal v Lounech a Liberci, v roce 1931 přišel do Prahy. Na Smíchově v Žižkově ulici vznikla podle firemních písemných dopisů „Továrna bratří Steinigerů“, zaměřena na výrobu dětského pleteného zboží, jejímž spolumajitelem byl bratr Otto. Jejich podnik zaměstnával přes 40 převážně českých zaměstnanců. Bedřich se vždy hlásil k německé národnosti a židovskému vyznání. Zůstává proto pochybitelné, že citlivě vnímal antisemitické tendence a usiloval se ženou o vystěhování, zřejmě do Austrálie. Jeho manželkou byla Helena, rozená Ehrlichová, narozená 15. července 1913. Sňatek uzavřeli krátce před okupací v roce 1937. Děti však neměli, snad i proto, že vnímali zhoršující se celospolečenský vývoj. V rámci arizace byla v roce 1939 smíchovská továrna zkonfiskována. Potřebné doklady k vystěhování získal pouze bratr Otto. Nutnost zůstat v Praze, ze které se nesměli vzdálit, bylo začátkem konce obou manželů. Deportováni byli zároveň s rodinou bratra Philipa. V Lodži byl Bedřich umístěn s manželkou na společné adrese Muhlstraase(Młynarska)65 A, byt č. 6.

Bedřich Steiniger.

Philip, Vilma a Lucie Steinigerovi

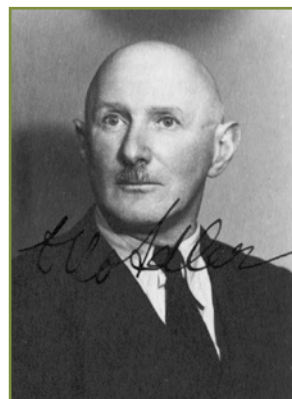
Philip, narozený 4. května 1900 v Sokolově, byl starším bratrem výše uvedeného Bedřicha. V období první republiky byl na zdejší radnici členem Finanční komise a projevil se jako obratný podnikatel. V době večerní protizidovské demonstrace 12. září 1938 po Hitlerově norimberském projevu jim byla vytlučena okna v domě. Krátce po té celá uprchla do Prahy. Manželka Vilma, narozená 7.1.1911, pochá-

zela z Tachova. Jejich jediná dcera Lucie, uváděna též jako Lilly nebo Luzy, přišla na svět 9. 10. 1935. Její krátké dětství v německy mluvící rodině provázela české vychovatelka. Snaha vystěhovat se do zámoří, kde měli blízké příbuzné, nebyla úspěšná, protože nedostali vízum. Spolu s Philipovou rodinou byla deportována současně Hermína Blochová, ovdovělá matka Vilmy. V Lodži byli umístěni na adrese Muhlgasse (Mlynarska) 65 A, byt č. 7. Žádost o jejich úřední prohlášení za mrtva podala paní Rosa Löwy z New Yorku. Data uváděna tehdy v úředních spisech a v odpovědi p. R. Löwy se značně liší. Bohužel fakt, že se nevrátili platí dodnes. Podle dosud nalezených dokumentů Philip zemřel 18.5.1942 v Lodži, jeho tchyně pak 21. 8. Nelze vyloučit, že manželkou a dcerou byly deportovány do vyhlazovacího tábora Chelmno. Každopádně malá dcera Steinigerových zůstává nejmladší obětí našeho regionu, která zahynula v důsledku lodžských transportů.

TRANSPORT „E“, odjezd 3. listopadu 1941

Otto Adler

Narodil se 9. června 1878 v Kynšperku nad Ohří. Jeho otcem byl Moritz a matkou Sofie, rozená Löwyová. Jeho kmotrem byl sokolovský židovský kantor Jonas Kohn a otec byl činný v kynšperské Židovské náboženské obci. Otto vyrůstal se čtyřmi sourozenci. Ve 30. letech byl evidován jako majitel obchodu s pánským prádlem v Chebu, kde žil s manželkou Marií rozenou Steindlerovou, která pocházela z Oseku u Rokycan. Měli dva syny, kteří studovali na českých školách, což vzbuzovalo nelibost u převážně německého obyvatelstva Chebu. Kolem 13. září 1938 uprchli do Prahy, kde našli útočiště nejprve Soběslavské ulici č. 17, později v Přemyslovské ulici č. 42 a nakonec před transportem v Kaprově ulici. Chtěli se rovněž vystěhovat, ale pouze staršímu synovi JUDr. Walteru Adlerovi se podařilo odejet do Anglie. Manželé Adlerovi 3. listopadu 1941 nastoupili svou cestu ke smrti pátým lodžským transportem.

Otto Adler.

Ervin Binhak

Byl vnukem Zikmunda Binhaka, který byl druhým představeným sokolovské Židovské náboženské obce. S manželkou Wilhelmínou, rozenou Steinigerovou, v Sokolově přivedli na svět celkem dvanáct potomků. Mezi nimi byl Otto, narozený 30. května 1868, který v dospělosti jistou dobu provozoval obchod v Novém Sedle. Jeho syn Ervin však přišel na svět v Karlových Varech-Drahovicích 1. září 1902. V dospělosti pracoval v Praze jako zubní technik. Jako stále svobodný usiloval o vystěhování do Los Angeles, měl dokonce již i lodní lístek, ale zásahem nacistické administrativy mu byla cesta naneštěstí znemožněna. Tato situace pro něj byla v podstatě odsouzením k smrti. Ta přišla s nástupem do poslední, pátého pražského transportu do Lodže. Tady je evidován na dvou adresách. Lieblstrasse 5, byt 26, později byl přemístěn do Mlynarské č. 13. Kde a jak nakonec jeho život skončil, zůstane už zřejmě bez odpovědi.

JUDr. Ilsa Hartmannová

Bylo rovněž vnučkou Zikmunda Binhaka. Jeho dcera Olga, narozená 16. září 1874 v Sokolově, se totiž provdala za obchodníka Leo Hermanna a manželé se usadili v Litoměřicích. A tady přivedli 28. prosince 1903 na svět dceru Ilsu. Zikmundova nadaná vnučka získala doktorát práv na německé

universitě v Praze, kde se také 30. března 1926 provdala se za JUDr. Emila Hartmanna, který pocházel z Příbrami. Měli advokátní kancelář v pražské Spálené ulici, č. p. 23. Až po šesti letech manželství se jim narodila 4. července 1932 první dcera Helga Renáta a za další dva roky 12. prosince 1934 druhá dcera, zapsaná jako Anita Ruth. Rodinné štěstí bylo bohužel velmi krátké. Protižidovská opatření nejprve donutila manžele k ukončení advokátní praxe. Po dvou letech, které jistě nebyla

Anita a Helga Hartmannovy.

Dr. Ilse Hartmannová.

snadné, se museli smířit se skutečností, že mají definitivně uzavřenou cestu do Anglie. Otřesem bylo samozřejmě i povolání do první vlny nuceného přemístění do Lodže. Nejprve byli evidováni v ulici Rubenstrasse 4, byt 55, potom v Bernardstrasse na předměstí Marysin. Během léta 1942 zemřela sedmiletá dcera Anita, během prosince manžel Emil. Podle údajů příbuzných ztratila Ilse během následujícího roku také dceru Helgu. Osamocená po smrti manžela a dětí údajně přežila(?), ale při osvobození ghetta v lednu 1945 již nebyla mezi živými. Vyloučit nelze možnost, že při likvidaci ghetta během srpna 1944 byla deportována do Osvětimi. Každopádně alespoň zůstala jediná smutná památka. Také tuto rodinu se sokolovskými předky totiž připomínají čtyři „Kameny zmizelých“, položené v dlažbě pražské Spálené ulice před domem č. p. 23.

Helena Kavková

Zdroje fotografií: Národní archiv Praha

Jeden z obrazů namalovaných J. Moravcem ve Francii. (viz článek na str. 25)

Hrobka rodiny Kohler-Breil, stav 2020. Foto: autor. (viz článek na str. 4)